

JANDARMA EĞİTİMİNDE FOTOĞRAFÇILIK DERSİ

İsmail H. DEMİRCİOĞLU

(Prof. Dr.)

<https://orcid.org/0000-0002-8155-8617>

demircioglu61@yahoo.com

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Ankara, Türkiye

Ebru DEMİRCİOĞLU

(Doç. Dr.)

<https://orcid.org/0000-0001-8675-5276>

isginkizi@yahoo.com

Trabzon Üniversitesi, Trabzon, Türkiye

Duygu YILMAZ

(Öğr. Gör. Dr.)

<https://orcid.org/0000-0002-0205-354X>

duyguyilmaz35@hotmail.co.uk

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Ankara, Türkiye

Onur GÜVEN

(Arş. Gör.)

<https://orcid.org/0000-0002-3640-2816>

guvenonur@jandarma.gov.tr

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Ankara, Türkiye

Geliş Tarihi: 08.03.2021

Kabul Tarihi: 07.07.2021

Özgün Makale

DOI: 10.46953/askeritarih.893171

Öz: Jandarma personeli yetiştiren modern anlamdaki ilk eğitim kurumu, 1904 yılında Balkanlarda kurulmuştur. Bu tarihten itibaren çeşitli safhalardan geçen Jandarma Eğitim Okulları, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Anadolu'nun farklı bölgelerinde teşkilatlanmıştır. Okulların genel anlamda amacı Jandarmaya nitelikli subay ve astsubay yetiştirmektir. Bu kapsamda Osmanlıdan Cumhuriyet'e kadar geçen süreçte Jandarma okullarının müfredat programlarının çağın kolluk eğitim ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanması amaçlanmıştır. Programlardaki dersler ise subay ve astsubaydan beklenen nitelikleri öğrencilere kazandıracak şekilde müfredata eklenmiştir. Hukuk, genel kültür (okuma yazma, tarih ve coğrafya gibi), sağlık ve spor odaklı derslerin yanı sıra Jandarma mesleğinin taktik ve teknikleri ile kolluk mevzuatını öğretmeye yönelik dersler de müfredat programlarının merkezinde yer almıştır.

Jandarma mesleğine yönelik verilen dersler arasında fotoğrafçılık eğitimi de bulunmaktadır. Bu dersin Jandarma Eğitim Okulları müfredatlarına eklenmesindeki temel amaçlardan birisi adli olayların çözülmesinde kolluk personeline yardımcı olmaktır. Fotoğrafçılık eğitimiyle birlikte Jandarma personelinin deprem, sel gibi doğal afetleri kayıt altına alma yeteneğinin artırılması da hedeflenmiştir. Fotoğrafçılık, Jandarmanın dışında polis eğitiminde de önemli rol oynamıştır. Bu çalışmada, fotoğrafçılığın jandarma eğitimindeki gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kolluk, Jandarma, Eğitim Okulları, Adli Bilimler, Adli Fotoğrafçılık.

PHOTOGRAPHY LESSONS IN GENDARMERIE EDUCATION

Abstract: The first modern Gendarmerie school was founded in the Balkans in 1904. Since then, Gendarmerie schools that run through various stages have been based in different regions of Anatolia after the declaration of the Republic. The Gendarmerie schools' purpose is to train and educate officers and noncommissioned officers for the Gendarmerie General Command. In this context, from the period of the Ottoman Empire to that of the Republic, it is aimed to prepare the gendarmerie schools' curriculum according to the requirements of contemporary law enforcement education. These courses in the programs are included in the curriculum to provide students with the qualifications expected from officers and non-commissioned officers. In addition to law, general culture (such as literacy, history and geography), health and sports lessons, the tactics and techniques of the gendarmerie profession and law enforcement legislation are also placed at the centre of the curriculum.

Photography training is one of the taught courses related to the Gendarmerie profession. The primary purpose of including this lesson in the Gendarmerie School curriculum is to facilitate evidence collection and criminal

case solving. Photography training also aims to promote the Gendarmerie personnel's ability to record natural disasters such as earthquakes and floods. Photography has played an important role in police education as well. In this study, the necessity of photography in gendarmerie education is emphasized.

Key Words: Law Enforcement, Gendarmerie, Education Schools, Forensic Sciences, Forensic Photography.

Giriş

“Fotoğraf” kelimesi, temelde “ışıkla çizmek” anlamına gelmektedir. Batı dillerinde yaygın kullanım şekli *photographie*, *photographe* ve *photography* olan bu kelime, Grekçe ışık anlamı taşıyan *photo* ve çizmek eyleminin karşılığı olan *graphienin* birleşmesinden meydana gelmiştir.¹ Türkçe sözlükte “birtakım araç ve gereçler aracılığıyla hedeflenen görüntünün bir yüz üzerine sabitlenmesi” şeklinde tanımlanmıştır.²

Aristoteles'in MÖ IV. yüzyılda yüzeyin üzerine bir görüntü düşürmesiyle birlikte başlatabileceğimiz fotoğrafın hikâyesi, yüzyıllar boyunca gelişim göstererek bugünkü hâline evrilmiştir. Aristo, karşısında bulunan duvarın ortasındaki delikten ışığın girmesiyle, dışarıdaki görüntünün tersini bu duvar üzerine yansıtmıştır.³ Doğal olarak yansıma sonucu elde edilen bu tür görüntüler dönemin şartları içerisinde çığır açıcı nitelikteydi.

X. asır Arap aydınlarından İbn-i Heysem ilk fotoğraf makinesi formunda olan icadı fotoğrafçılık açısından önemli bir gelişmeydi. Heysem, *camera obscura*⁴ ile ışığın doğrusal olarak hareketini kanıtlamaya çalışmıştır. Temelde yansıyan bir görüntünün yüzeye çizimi ve bunun da doğru bir açı ile kullanma imkânını ortaya çıkarma söz konusudur.⁵ Ancak camera obscuranın pratik şekliyle kullanımı uzun bir süreç geçtikten sonra gerçekleşmiştir.

1600'lü yılların başında Johannes Kepler, camera obscurayı farklı bilim dalları ile beraber kullanıp geliştirmiştir. Kepler, bu aygıtı elle taşınabilir hâle getirmiştir. Ayrıca çadır formunda tasarladığı alet sayesinde, harita ve topoğrafik çizimlerin kullanılmasına öncü olmuştur.⁶ Bu gelişmeler, camera

¹ Fotoğrafın tarihçesi hakkında kapsamlı bir çalışma için bk. Walter Benjamin/a; Fotoğraf Yazıları, drl. Esther Leslie, çev. Burcu Halaç-Tevfik Turan, Kolektif Kitap, İstanbul, 2019, s. 83-145.

² <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15.12.2020).

³ Engin Çizen; Türkiye’de Fotoğraf, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s. 8-9.

⁴ Latince kökenli olan “camera obscura”, karanlık oda anlamına gelmektedir. Temelde etrafındakilerin görüntüsünü/resmini duvara veya ekrana yansıtan optik bir alettir. Fotoğraf ve kameranın keşfine yol açmıştır. Bk. Naomi Rosenblum; World History of The Photo, Abbeville Press, London, 1997, s. 9-14. İlsu Aslan; Fotoğrafın Gelişim Süreci ve Modern Resim, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Plastik Sanatlar Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2019, s. 3.

⁵ Benjamin/a; s. 83.

⁶ Aslan; s. 16.

obscuranın yansıtma özelliklerini sürekli geliştiriyordu ancak net bir görüntü hâlen elde edilememişti. 1685 yılında Alman Johann Zahn, modern anlamdaki fotoğraf makinelerinin objektif yapısına benzeyen bir aracı icat etmiştir. Bunun sayesinde elde edilen görüntü daha netleşmiştir.⁷ Görüntüyü netleştirmek ve sabitlemek XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren fotoğraf üzerine çalışan bilim insanlarını düşündüren hadiselerdendi. Görüntünün sabitlenmesine yönelik önemli adımlar Arap kimyager Cabir İbn Hayyan tarafından atılmıştır.⁸

Fotoğraf, birçok alanda bilime yardımcı olan bir kaynaktır. Arkeolojik verilerin tarihî eserlerin tespit edilip incelenmesinde, adli tıp ve şehir tarihi gibi birbirinden çok farklı alanlarda fotoğraftan faydalanılmıştır. XIX. yüzyılda arkeolojiye olan ilginin artması neticesinde arkeoloji ilminden faydalanma metodları geliştirilmiştir. Arkeolojik veri için toplama, sınıflandırma ve değerlendirme yöntemi ileri sürülmüştür. Bu noktada fotoğrafın önemi artmış; âdeta çizim taslaklarının yerini almıştır.⁹

1826 yılında Nicephore Niepce, evinde yaptığı çalışmalar sonucunda ilk kalıcı görüntüyü elde etmeyi başarmıştı. Kalıcı görüntünün oluşum aşaması 10 saate yakın sürmüştür. Bu keşif fotoğrafın tarihî seyrini değiştirerek kendisinden sonra gelen gelişmeler için tetikleyici bir etmen olmuştur.¹⁰ 1839 yılına gelindiğinde Louis Daguerre, bilim dünyasını etkileyen bir yeniliğe imza atarak ilk defa kullanılabilir görüntüyü elde etmiştir. Kendi ismini taşıyan bir metot geliştiren (daguerreotype)¹¹ Daguerre, bu sayede seyyah, arkeolog ve mimar gibi birçok alandaki araştırmacının işini kolaylaştırmıştır.¹² Neticede modern anlamda fotoğrafı bulan kişi olarak Fransız bilim insanı Daguerre'nin isminin zikredilmesi yanlış olmaz.

Daguerreotype her ne kadar fotoğraf alanında önemli bir gelişme olsa da bu makineden tek görüntü alınabilmişti ve poz süresi oldukça uzundu. Bu yöntemin kullanılmaya başlandığı sırada calotype¹³ ismiyle Henry Talbot,

---

⁷ Joe Nickell; Camera Clues: A Handbook for Photographic Investigation, University Press of Kentucky, 1994, s. 4-7.

⁸ Aslan; s. 17.

⁹ Burcu Böcekler; Fotoğraf-Arkeoloji İlişkisi ve Çağdaş Fotoğraf Sanatında Temsili, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir, 2007, s. 75-76.

¹⁰ Çizen; s. 13-14.

¹¹ Bu kavram, gümüş bir madde ile ışığa duyarlı hâle getirilen bakır levhaların camera obscura içinde yaklaşık 20 dakika pozlanarak fotoğraf görüntüsü elde etme yöntemidir. Bk. Walter Benjamin/b; "Fotoğrafın Küçük Tarihi", Fotoğraf Neyi Anlatır?, ed. Caner Aydemir, Hayalperest Yayınları, İstanbul, 2013, s. 17-18.

¹² Nevin Azakoğlu; Tarihî Eserlerin Fotoğraflanması (Erken Fotoğrafçılık Dönemi 1839-1899), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 4.

¹³ Henry Talbot tarafından 1841'de gümüş madde ile kaplanmış kâğıt kullanılarak tanımlanan ilk fotoğraf işlemidir. Bk. Benjamin/b; s. 18 vd.

yeni bir yöntem bulunduğunu duyurmuştur.¹⁴ 1845 yılına gelindiğinde calotype geliştirilerek etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Buradaki temel amaç, görüntünün ışığa uygun bir kâğıtta üretilmesi ve bu daha sonra farklı bir kâğıt ile çoğaltılmasının sağlanmasıydı.¹⁵

1854 yılında André Disdéri, fotoğraf makinesine birden fazla objektif ekleyerek çoklu fotoğraf çekimini keşfetmiştir. 1872’de ise Eadweard Muybridge, bulduğu yöntem sayesinde “*sinemanın ilkel hâlini bulan kişi*” olarak tarihe geçmiştir. Burada birden fazla kamera ile hareket incelemesi yaparak görüntü elde etmiştir.¹⁶ 1888 yılına gelindiğinde ise George Eastman bulduğu temel düzeydeki makine kutularına *Kodak* ismini vererek modern anlamdaki fotoğrafın kullanılıp yaygınlaşmasına vesile olmuştur.¹⁷

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kuruluşundan günümüze kadar geçen süreç içerisinde Jandarma okullarında kullanılan müfredat programlarını inceleyerek fotoğrafçılık dersinin kolluk eğitimindeki önemini vurgulamaktır.

Yöntem

Makalede tarihsel yöntem kullanılmış olup veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Doküman incelemesi, konu ile alakalı tespiti yapılan yazılı kaynakların sistematik analizine dayanmaktadır.¹⁸

1. Osmanlı Devleti’nde Fotoğrafçılığın Gelişimi

Osmanlı Devleti’nde fotoğraf, Abdülmecit Dönemi’nde kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde müzik ve resim gibi alanlardaki Batılılaşma çabaları, fotoğrafçılık ile desteklenmiştir.¹⁹ Fotoğrafçılığın yayılmasında azınlıkların büyük rolü olmuştur. Özellikle 1840’lı yıllardan itibaren Ermeni, Rum ve Batılı vatandaşların ilgi gösterdikleri bu meslek, çoğunluğu Müslüman olan Osmanlı Devleti’nde ilk zamanlar yersiz bir uğraş olarak ön yargı ile karşılaşılmıştır. Dolayısıyla azınlıklar bu alandaki boşluğu doldurarak

---

¹⁴ Nickell; s. 6 vd.

¹⁵ Rosenblum; s. 24-31.

¹⁶ age.; s. 156-162.

¹⁷ Nickell; s. 21.

¹⁸ Ali Yıldırım-Hasan Şimşek; Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 188.

¹⁹ 1855 yılında Kırım Harbi ile birlikte haber fotoğrafçılığı yaygınlaşmıştır. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Haber Aracı Olarak Fotoğraf; ed. Şebnem Soygüder Baturlar, Kriter Yayınları, İstanbul, 2019. Necdet Sakaoğlu; Bu Müllkün Sultanları, 36 Osmanlı Padişahı, Oğlak Yayınları, İstanbul, 2012, s. 450-460.

Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi (ATAD), Yıl 2021, Sayı 33:1-35

fotoğrafçılığı kendilerine meslek edinmişler ve ilk fotoğraf stüdyoları azınlıklar tarafından açılmıştır.²⁰

İlk fotoğraf stüdyosu 1845 yılında İstanbul Beyoğlu'nda İtalyan Carlo Naya tarafından açılmıştır. Daha çok İstanbul manzaralarının çekildiği gezici nitelikteki bu stüdyodan sonra profesyonel fotoğrafçılığa doğru yeni adım 1850'de Rum asıllı Vasilika Kargopoulo tarafından atılmıştır.²¹ Vasilika, fotoğrafçılığa portre çalışmalarıyla başlamıştır. Abdülmecit Dönemi'nde "Padişah Hazretlerinin Fotoğrafçısı" unvanına layık görülen Kargopoulo'nun manzara, kıyafet ve mesleklerin fotoğraflandığı çalışmaları da bulunmaktadır. Kargopoulo, V. Murat'a şehzadeliklerinden itibaren fotoğrafçılık dersleri vermiştir. Ayrıca 1884 yılında Zaptiye Nezaretinde kurulan bir fotoğrafhanede mahkûmların fotoğraflarını çekmekle görevlendirilmiştir. Bu sayede oluşturulan sabikalılar dosyası karakollara dağıtılmış ve suçluların takibi kolaylaşmıştır.²² Vasilika Kargopoulo'nun Hükümet adına göstermiş olduğu bu yararlılıklar sonucu 29 Ocak 1886'da kendisine Sanayi Madalyası verilmiştir.²³

Ermeni asıllı Vichen, Kevork ve Havsep kardeşler tarafından fotoğrafçılık alanında yürütülen çalışmalar ile bu meslek dalı artık profesyonel bir stüdyoda ve usta çırak ilişkisi içerisinde yapılmaya başlanmıştır. Abdullah Freres (Kardeşler) adıyla fotoğrafçılık alanına damgasını vuran bu fotoğrafçıların ünü Avrupa'ya kadar yayılmıştır.²⁴ Fotoğrafçılığın henüz tam rağbet görmediği bu dönemde bu meslek ile geçinenler vergiye tabi tutulmamışlardır. Fotoğrafçılıkla uğraşanların sermayelerinin azlığı ve fotoğrafçılığa ilişkin yeterli teçhizatın tam anlamıyla sağlanamamış olması, bu meslek grubundan vergi alınmamasının temel gerekçesi sayılmıştır. Ancak çok geçmeden fotoğrafçılık yaparak büyük servet sahibi olan azınlıkların da vergi ödemesi zorunlu hâle gelmiştir. Elde edilen bu vergiler, Darüşşafaka ve Darülaceze'ye gelir olarak kaydedilmiştir.²⁵

Osmanlı Dönemi'nde fotoğrafçılık sadece Anadolu coğrafyasında icra edilen bir meslek değildi. Asya ve Afrika kıtalarının kesiştiği bir noktada bulunan Akka'da da Ermeniler tarafından fotoğrafçılık yapılmıştır.²⁶ Akka'da

---

²⁰ Fatih Önen; Osmanlı Devleti'nde Fotoğrafçılığın Gelişimi ve Fotoğrafın Tarihsel Kaynak Değeri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2016, s. 1-3.

²¹ Önen; s. 52.

²² Hidayet Nuhoglu-Orhan Çolak/a; "Osmanlıda Fotoğrafçılık", C 19, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 939.

²³ Hidayet Nuhoglu-Orhan Çolak/b; "Osmanlıya Fotoğrafın Girişi", Sultan II. Abdülhamit Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ Yayınları, İstanbul, 2007, s. 25-27. Azakoğlu; s. 55.

²⁴ Nuhoglu-Çolak/b; s. 27-29.

²⁵ Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA); Y. PRK. ML. 14.26, H. 21.04.1310. Önen; s. 47.

²⁶ BOA; İ. HUS, 35.9, H. 03.09.1312.

fotoğrafçılık yapan Ermenilere, uğraştıkları bu sanatla geçinmeleri sebebiyle Patrikhane tarafından fotoğraf makinesi tedarik edilmek istenmiş ancak dönemin padişahı buna rıza göstermemiştir.²⁷ Aralıksız süren savaşlar sebebiyle çalkantılı bir dönemde fotoğrafçılıkla uğraşan azınlıklara, Osmanlı Devleti'ni parçalama girişimlerinin şüphelileri olarak bakılmıştır. Bu dönemde ayrıca fotoğrafçılık yapmak bahanesiyle Anadolu'ya gelenler şüpheli olarak görülmüş ve haklarında tahkikat başlatılmıştır.²⁸

Fotoğrafçılık alanındaki bu yasaklarla birlikte devlet adına büyük yararlılıklar gösteren meslek erbapları verdikleri hizmetten dolayı ödüllendirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde sanayinin ve ticaretin geliştirilmesi amacıyla verilen ödüller genel olarak nişan ve madalyalardan oluşmuştur.²⁹ XIX. yüzyılın başlarından itibaren başlayan bu uygulama ile Hükümet adına yararlılık gösteren birçok şahıs Sanayi Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Örneğin Trabzon'da fotoğrafçılık yapan Akokoli Efendi'ye (Afako Lenib) Sanayi Madalyası'nın verilmesi teklif edilmiştir.³⁰

Fotoğrafçılıkla ilgili gelişmeler arasında bu alanda mesleki bilgi ve deneyim sahibi şahıslar tarafından başta Ermenice olmak üzere çeşitli dillerde yayınların hazırlanması da yer almaktadır. 10 Ekim 1904 tarihinde kitapçı Simbot Davudyan, Ermenice yazdığı fotoğrafçılık kitabı için Hükümetten ruhsat istemesi, fotoğrafçılığın artık bir meslek dalı olarak kabul gördüğünün yansımasıdır.³¹ Fotoğrafçılık sanatı hakkında verilen eğitime kaynaklık yapacak bir başka kitap, Dersaadet'te kitapçılık yapan Babikyan Efendi tarafından hazırlanan Ermenice basılmış risaledir.³²

2. Osmanlı Devleti'nde Fotoğrafın Askerî ve Güvenlik Amacıyla Kullanılmaya Başlanması

Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılın son çeyreğinde fotoğrafçılık yaygınlaşmaya devam etti. Bu dönemde fotoğrafçılık alanında yaşanan gelişmeler askerî okullarda yetişen subaylar vasıtasıyla devletin Müslüman vatandaşlarına aktarılmaya başlandı. Çok geçmeden fotoğrafçılık Türkler tarafından da icra edilen bir meslek hâline gelmiştir.³³ Osmanlı Devleti

²⁷ aga.; DH. TMİK. M. 207.52, H. 13.08.1323.

²⁸ aga.; DH. TMİK. M. 207.52, H. 13.08.1323.

²⁹ İbrahim Artuk; "Nişan", C 33, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2017, s. 154-156.

³⁰ Osmanlı Devleti'nde sanayinin ve ticaretin geliştirilmesi amacıyla bu alanlarda çalışanlara çeşitli nişan ve madalyalar verilmiştir. XIX. yüzyılın başlarından itibaren başlayan bu uygulamayla Hükümet adına yararlılık gösteren birçok şahıs, Sanayi Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Metin Üreten; Osmanlı Madalyaları ve Nişanları, Kansu Matbaası, İstanbul, 2001, s. 13-146. BOA; DH. MKT, 2578.130, H. 12.10.1319.

³¹ Önen; s. 34 vd.

³² BOA; MF. MKT, 818.39, H. 08.10.1322. BOA; MF. MKT. 1017.64, H. 16.08.1325.

³³ Önen; s. 2.

içerisindeki Müslüman vatandaşlar arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Bunun yanında fotoğrafçılık, sergiler aracılığıyla topluma tanıtılmıştır. Fotoğrafçılığın gelişmesine yönelik bu hamlede Erkâniharbiyeye mensup zabıter önemli rol oynamıştır.³⁴ Zabıter tarafından hazırlanan fotoğraf sergileri için Hükümet, bütçeden genişçe bir ödenek tahsis etmiş, bu ödenekle sergiyi hazırlayanların masrafları karşılanmıştır. Tüm bunlarla birlikte fotoğrafçılığın geliştirilip yaygınlaşması malzeme ve teçhizat eksikliği nedeniyle zaman zaman kesintiye uğramıştır.³⁵

Günümüzde tarihî bir vesika olarak araştırmacıya yol gösteren fotoğrafların kullanım alanı, XIX. yüzyılın sonlarından XX. yüzyılın başlarına kadar geçen süreçte Osmanlı Devleti içerisinde yaygınlık kazanmıştır. Devlet idarecileri, özellikle meydana gelen vakaların belgelenip Dersaadet'e gönderilmesi noktasında fotoğraftan olabildiğince faydalanmışlardır. Bunun dışında fotoğraf, somut bir vesika olarak askerî alanda kullanılmıştır. Osmanlı Devleti tarafından Rus ve Bulgar çeteleri tarafından mezalime uğrayanların fotoğrafları çekirilmiş ve bu fotoğraflar neşretmeleri için Londra'daki gazetelere iletilmiştir.³⁶ Yunan çetelerinin Rumeli'de yol açtığı tahribatın kanıtlanmasında da fotoğrafçılığın büyük faydaları görülmüş, Dersaadet tarafından olaya ilişkin fotoğraflar çoğaltılmak suretiyle Avrupa'ya gönderilmiştir.³⁷ Buradaki maksat, Balkan coğrafyasında çetelerin yol açtığı isyanların artmasından sonra fotoğraflarla Osmanlı tebaasının uğradığı haksızlığı ve bu isyanlar sonucunda yaşanan can ve mal kayıplarını dünya kamuoyuna duyurmaktır. Bu noktada, fotoğraflar etkili bir kanıt aracı olarak kullanılmıştır.³⁸

Askerî kurumlar için fotoğraflar, firarilerin tespit edilmesi açısından da önem arz etmekteydi. Örneğın Arap subayların gruplar hâlinde firar ettiğı bir sırada fotoğraflarının alınması, olayın Lübnan'daki Divaniharbe bildirilmesi açısından önemlidir.³⁹ Bu kanıt sayesinde firarilerin cezalandırılması kolaylaşmıştır.⁴⁰

Osmanlı Devleti özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısı ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinde gerek Balkan coğrafyasında gerek Anadolu'da isyancı çetelerle mücadele etmekteydi. Ordu ve kolluk teşkilatları isyancılarla uzun süren mücadelelerde bulunmuşlardır. İsyanların ve isyanlara sebep olan çete

---

³⁴ Bahattin Öztuncay; Dersaadet'in Fotoğrafçıları 19. Yüzyıl İstanbul'unda Fotoğraf: Öncüler, Stüdyolar, Sanatçılar, Koç Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2004, s. 342.

³⁵ BOA; BEO, 3376.253186, H. 19.07.1326.

³⁶ aga.; DH. MUİ, 27.5, H. 11.10.1327.

³⁷ aga.; DH. MUİ, 27.5, H. 11.10.1327.

³⁸ aga.; Y. PRK. HR. 1.59, H. 12.08.1294.

³⁹ aga.; DH. EUM. KLH. 5.56, H. 14.02.1334.

⁴⁰ aga.; DH. EUM. KLH. 5.56, H. 14.02.1334. BOA; DH. EUM. 6. Şb. H. 16.13.1335.

reislerini yakalamak için çeşitli yöntemlere başvuran devlet, fotoğraflardan fazlasıyla yararlanmışır. Çetecilere ait fotoğrafları çekenlerin ödüllendirilmesi ise fotoğrafçılığın artık faydalı bir devlet hizmeti olduğunu gösterir nitelikte bir gelişmedir. Örneğın Selânik, Edirne ve Manastır vilayetlerine çekilen telgraflarda Balkanlarda isyana neden olan Bulgar komitecilerinin fotoğraflarını çekenlere ödül verileceğı duyurulmuştur.⁴¹

I. Dünya Harbi'nden sonra Samsun'da meydana gelen isyanlar ve bölgede halkı isyana teşvik eden Hınçak ve Taşnak cemiyetlerine mensup Ermenilerin sahip oldukları silahları denize atmaları fotoğraflar sayesinde açığa çıkmıştır. Ayrıca fotoğrafların çoğaltılabiliyor olması Ermeni çetelerinin yakalanmasını kolaylaştırmıştır.⁴² Osmanlı topraklarında zulme uğrayanların fotoğraflarının çekilmesi somut delil niteliğı taşımıştır. Ayrıca Osmanlı topraklarının harap edildiğinin kanıtlanması çekilen yıkılmış bina ve ceset fotoğraflarıyla kanıtlanabilme imkânına kavuşmuştur.⁴³ Fotoğrafçılığın yaygınlaşması askerlerin yanında jandarmaya da eşkıya ile mücadelede avantaj sağlamıştır. Eşkıya çetelerinin fotoğraflarının çekilmesi eşkıyanın yakalanması açısından avantajlar sağlamıştır.⁴⁴

İzmir ve Aydın'ın işgalleri sebebiyle iç kesimlere sığınan halkın durumunun tespiti aşamasında fotoğraflar önemli bir araç olarak görülmüştür. Ancak Anadolu'nun bazı bölgelerinde fotoğrafların çoğaltılması gerekli malzemenin bulunamaması sebebiyle gerçekleşmemiş, bu gibi durumlarda kopyalanacak fotoğraflar merkezi yerlere gönderilmiştir. Malzemenin İstanbul'dan temin edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda ise yurt dışından malzeme ithal etmek yoluyla fotoğrafçılığa ilişkin araç gereç temin edilmeye çalışılmışır.⁴⁵ Ayrıca Yunan mezaliminden kaçan muhacirlerin fotoğraflarını çekmek için Dâhiliye Nezareti Aşair ve Muhacirin Müdüriyetine fotoğraf makinesi temin edilmiştir. Bu bölümde mezalimi göstermek için çekilen fotoğraflar aynı zamanda propaganda ve tanıtım amaçlı albümlere de dönüşmüştür.

3. Askerî ve Kolluk Eğitim Kurumlarında Fotoğrafçılık

Osmanlı Devleti'nde eğitim kurumları, bilhassa askerî okullar, çağın ihtiyaçlarına göre değişen ve gelişen bir süreç içerisinde yerini almıştır. Nitekim Osmanlı Devleti'nde askerî eğitim kurumları Batılı tarzda eğitim yapmaya

⁴¹ aga.; TFR. I. UM. 1.84, H. 22.12.1320.

⁴² aga.; DH. EUM. 2. 6.49, Şb, H. 24.06.1333.

⁴³ aga.; TFR. I. FTG. 1.41, H. 29.12.1323. Söz konusu fotoğraflara çalışmanın ekler kısmından ulaşılabilir.

⁴⁴ Önen; s. 2.

⁴⁵ Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA); 272.0.0.0.71/30.24.1, 29.09.1919. Cumhuriyet Arşivinde bulunan bir belgede; istihkâm taburlarında gizleme ve gözetleme müfrezeleri için Zayıs adlı bir firmadan pazarlıkla fotoğraf makinesi alındığı bilgisine ulaşılmıştır. BCA; 30.18.1.2/ 53.29.3, 21.04.1935.

başlamış ve döneminin getirdiği pek çok yenilik de bu kurumlardaki müfredat programlarına dâhil edilmiştir. Fotoğrafçılık eğitiminin askerî okulların programında yer alması, bu değişimin bir göstergesidir.⁴⁶ Nitekim Avrupa’da 1870’li yıllarda meydana gelen teknolojik gelişmeler neticesinde telefon, telgraf ve fotoğrafçılık gibi alanlar askerî okulların müfredat programlarına dâhil edilmiş ve teorik dersler verilmiştir.⁴⁷

Fotoğrafçılık uğraşı, önceleri azınlık nüfusun elinde iken II. Abdülhamit Dönemi’yle birlikte Türkler de artık fotoğrafçılıkla uğraşmaya başlamıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere fotoğrafçılığın Türkler arasından başlayan yolculuğu, askerî okullarda yetişen subaylar vasıtasıyla başlamıştır.⁴⁸ Osmanlı askerî kurumlarına hizmet etmesi amacıyla fotoğrafçılık eğitimi için Mülazımısani Hüsnü Efendi’nin 1870’te Paris’e gönderildiği bilinmektedir. 1865 yılında Mühendishanei Berri Hümayundan topçu ressam olarak mezun olan Hüsnü Efendi, Paris’te aldığı eğitimden sonra Risalei Fotoğrafya adıyla bir kitap yayımlamış, yurt dışında aldığı eğitim ile edindiği tüm bilgileri bu kitaba aktarmıştır.⁴⁹

Fotoğrafçılık dersinin askerî okullarda okutulduğuna ilişkin ilk izlere Mektebi Harbiyenin müfredat programında rastlanmaktadır.⁵⁰ Fotoğrafçılık dersi, 1872-1873 eğitim ve öğretim döneminde ilk defa -o zamanki adıyla “Fotoğrafya”- Antuan Efendi tarafından verilmiştir.⁵¹ Hüsnü Efendi tarafından kaleme alınan Risalei Fotoğrafya kitabı ise Mektebi Harbiyedeki fotoğrafçılık dersinde okutulmuştur. Söz konusu dersin askerî kimliğe sahip bir şahıs tarafından verilmesi geleneği 1893 yılında Sivil Memur Mehmet Rıfat Bey’in fotoğrafçılık öğretmeni olarak atanmasına kadar devam etmiştir.⁵²

Bir diğer askerî okul Mühendishanei Berri Hümayunda fotoğrafçılık dersi, yine askerî bir kimliğe sahip olan Binbaşı Servili Ahmet Emin Bey tarafından verilmiştir.⁵³ Bu okulda fotoğrafçılık dersine giren diğer isimler arasında Hakkı Bey, Ali Sami Bey (Aközer) ve Selahaddin Efendi de

---

⁴⁶ XIX. yüzyılda eğitim alanında gerçekleşen yenileşme hareketleri hakkında bir değerlendirme için bk. Şerif Demir; “XIX. Yüzyıl Osmanlı Eğitim Sisteminde Yaşanan Değişim”, Tarihîn Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, S 13, 2015, s. 435-447.

⁴⁷ Ergün-Duman; s. 511.

⁴⁸ Benjamin/a; s. 129.

⁴⁹ Engin Özendes; Osmanlı İmparatorluğu’nda Fotoğrafçılık, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 157. BOA; HR. MKT. 695.20, H. 27.05.1287.

⁵⁰ Mustafa Ergün-Tayyip Duman; “19. Yüzyılda Osmanlı Askerî Okullarının Ders Programları ve Ders Kitapları”, Yeni Türkiye Dergisi, S 7, 1996, s. 500-501.

⁵¹ Gülşah Eser; Mektebi Harbiyenin Türkiye’de Modern Bilimlerin Gelişmesindeki Yeri (1834-1876), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005, s. 108.

⁵² Orhan Çolak; “19. Yüzyılda Osmanlı Mekteplerinde Fotoğrafçılık Eğitimi”, Sultan II. Abdülhamit ve Dönemi Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı, İstanbul, 2018, s. 3.

⁵³ Önen; s. 93.

bulunmaktadır. Aynı zamanda asker kimlikleri de bulunan bu hocalar, II. Abdülhamit tarafından çeşitli nişan ve madalyalarla ödüllendirilmişler, bununla birlikte bu alanda göstermiş oldukları başarılarından dolayı rütbeleri de yükseltmiştir.⁵⁴

Fotoğrafçılık dersinin verildiği bir diğer askerî okul Mektebi Bahriye'dir.⁵⁵ Ders, bu okulda ilk defa 1887 yılında verilmeye başlanmıştır. 1890 yılında okulun son sınıf öğrencileri tarafından çekilen fotoğraflar II. Abdülhamit'e sunulmuş ve öğrenciler Sanayi Madalyası ile ödüllendirilmişlerdir. 1895 yılında "Fotoğrafya İçin Cep Kitabı" adlı bir eser hazırlanmış ve Bahriye Mektebinde ders kitabı olarak okutulmuştur.⁵⁶

Müfredat programına fotoğrafçılık dersini ekleyen bir diğer okul, 1875 yılında eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlayan ve askerî okullara öğretmen yetiştirmek amacı taşıyan Menşei Muallimin'dir.⁵⁷ Askerî okulların öğretmen ihtiyacına yönelik 11 uzmanlık alanı bulunan Menşei Muallimin, öğrenim süresi dört yıl olan Sınıfı Evvel Ressamlığı bölümünde fotoğrafçılık dersini müstakil bir ders olarak öğrencilerine sunmuştur.⁵⁸

Osmanlı Devleti Dönemi'nde fotoğrafçılık özellikle 1907 yılında kurulan Polis Mektebinde büyük yol kat etmiştir. Fotoğrafçılık alanında gerekli malzemenin tedarik edilmesi, pratik ve teorik bilgiler sunan ders kitaplarının hazırlanması enstitünün güçlenmesi açısından atılan önemli adımlar arasındadır.⁵⁹ 1910'lu yıllardan itibaren ise Polis Mekteplerinin müfredat programında yer alan fotoğrafçılık dersi; olay yeri hakkında somut veriler sağlanması, şüphelilerin yakalanması ve özellikle istihbarat faaliyetlerinde sağladığı kolaylıklar bakımından programın önemli dersleri arasındadır.⁶⁰ Uygulamalı bir ders olarak Polis Mektebi müfredat programına eklenen fotoğrafçılık, Jandarma Yüzbaşı Mehmet Tevfik Bey tarafından "Ameli Fotoğrafya" kitabı rehberliğinde verilmiştir. Polis Mektebi tarafından çıkarılan Polis Mecmuası'nda olaylara ilişkin çokça fotoğraf kullanılmış, okulun bir fotoğrafhaneye ihtiyacı çok geçmeden belirmiştir. Okulun içinde açılması planlanan bu fotoğrafhaneye için bedeli İstanbul Polis Mektebi Dâhiliye Zabiti Corci'ye ödenmek suretiyle fotoğraf malzemesi temin

---

⁵⁴ age.; s. 93.

⁵⁵ Söz konusu okul için bk. Emin Yakıtal; "Bahriye Mektebi", C 4, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1991, s. 509-511.

⁵⁶ Çolak; s. 5.

⁵⁷ Ergün-Duman; s. 509.

⁵⁸ Hamza Altın; "Osmanlı Son Döneminde Muallim Okulları Dışındaki Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Genel Bir Bakış", Sosyal Bilimler Dergisi, C 1, S 1, 2011, s. 17.

⁵⁹ BOA; DH. EUM. MTK. 27.4, H. 05.07.1332.

⁶⁰ aga.; DH. EUM. PMC, 1.86, H. 08.03.1332.

edilmiştir. Bu gelişme, Polis Okullarının fotoğrafçılık dersinin uygulamalı olarak verilmesi için ciddi girişimlerde bulunduğu da işaret etmektedir.⁶¹

4. Jandarma Teşkilatında Fotoğrafçılık Eğitimi

Balkanlarda Jandarma teşkilatına yönelik reform çerçevesinde, 2 Haziran 1904 tarihinde Selânik'te Jandarma Zabitan ve Posta Kumandanları Mektebi ve Jandarma Efradı Cedide Mektepleri faaliyete geçmişti.⁶² Kurulan bu Jandarma okullarında Batı'daki Jandarma eğitim kurumlarında kullanılan müfredatlara benzer programlar uygulanmıştır. Bu programların içinde “adli konular, hizmet ve muhasebe ile ilgili yazışmalar ve çete muharebeleri” gibi Jandarma mesleğine yönelik derslerin sayısı fazladır. Jandarma Zabitan ve Posta Kumandanları Mektebinde yer alan toplam 21 ders arasında fotoğrafçılık veya onunla bağlantılı bir derse rastlanılmamıştır.⁶³

1904 yılında Üsküp Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi⁶⁴ ve Selânik Posta Kumandanları Mekteplerine⁶⁵ yönelik müfredat programları incelendiğinde 17 dersin yer aldığı görülmektedir. Jandarma Zabitan Mektebinde⁶⁶ olduğu gibi burada da fotoğrafçılık dersi yoktur.⁶⁷ 27 Haziran 1913 tarihinde ilan edilen Jandarma Zabıt Mektebi Nizamnamesi ile müfredat belirlenmiştir.⁶⁸ 1918 yılına kadar faaliyetini sürdüren Jandarma Zabıt Mektebinin I. Kısmı'nda *amelî tıp* isimli ders müfredatta yer almıştır.⁶⁹ Bu dersin içeriğine ulaşılammıştır ancak adli tıp, adli bilimler ve adli fotoğrafçılık gibi derslerin temelini oluşturması ve Jandarma teşkilatı içerisinde adli bilimlerle alakalı bir dersin 1913'lere kadar gitmesi önemli bir ayrıntıdır. 1918 basımlı “Efradı Cedide⁷⁰ ve Karakol Kumandanları Alay Mektepleri Talimatnamesi”nde karakol kumandanlarına yönelik hazırlanan

⁶¹ aga.; DH. EUM. PMC, 1.86, H. 08.03.1332.

⁶² Türkmen Törelî; Osmanlı Jandarmasının Mesleki ve Askerî Terbiyesi, Hiper Yayın, İstanbul, 2020, s. 24.

⁶³ Fatih Demirel; “Osmanlı Devleti'nde Jandarma Eğitimi: Selânik Vilayeti Jandarma Mektepleri”, Miras ve Değişim: Osmanlıdan Cumhuriyet'e Jandarma, ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara, s. 188.

⁶⁴ Karakol Kumandanları Mektebi ve Posta Kumandanları Sınıfının müfredatları aynıdır. Karakol Kumandanları Mektebini bitiren kişiler günümüzdeki ismiyle astsubay rütbesine denk gelen unvanlarla mezun olmuşlardır.

⁶⁵ Posta Kumandanları Sınıfına jandarma fertleri, onbaşı ve çavuşlar öğrenci olarak kabul edilmiştir. Adaylar, burada aldıkları eğitim sonucunda günümüzdeki ismiyle astsubay rütbesine denk gelen unvan ile mezun olmuşlardır.

⁶⁶ Jandarma Zabitan Mektebi, subay sınıftan personel yetiştirmek amacıyla kurulmuştur.

⁶⁷ Erol Karıcı; “Üsküp Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi (1904-1909)”, Miras ve Değişim: Osmanlıdan Cumhuriyet'e Jandarma, ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara, s. 129-134.

⁶⁸ Halim Alyot; Türkiye'de Zabıta, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkıbasım, Ankara, 2008, s. 456.

⁶⁹ Ahmet Çermeli-Halil Atabey; Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi, C 1, Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara, 2002, s. 285.

⁷⁰ Efradı Cedide Mektepleri, Jandarma erlerinin eğitimi için kurulan bir mekteptir. Burada Jandarma bünyesine alınan kişilere hem askerî eğitim hem de jandarma olmanın nitelikleri öğretilmekteydi.

programda kroki ahzi ve harita mütalaası ve telefonculuk gibi teknik dersler eklenmiş ancak fotoğrafçılık dersine yer verilmemiştir.⁷¹

Jandarmanın Emirler/Evamir Mecmuası, Jandarmadaki fotoğrafçılık konusunda bilgiler vermesi açısından önemli bir kaynak konumundadır. Burada fotoğrafçılığın Jandarmaya olan yararı ve fotoğrafçılığın hangi amaç ile kullanıldığı açıkça belirtilmiştir.⁷² 31 Aralık 1920 tarihli emirler mecmuasında geçen bilgiye göre, suçluların yakalanması için onların fotoğrafları Jandarmalara dağıtılmış ve böylece hızlı bir şekilde sonuç alınması hedeflenmiştir.⁷³ Fotoğrafçılık konusu, henüz Jandarmanın eğitim programlarında yer almasa da 1920 yılında suçluların tespiti ve adli işlemlerde kullanılması gibi farklı hususlar açısından teşkilatın yararlandığı bir alan olmuştur. Fotoğrafın kullanımı ve yaygın bir hâle getirilmesi, komutanlık nezdinde yeni olduğu için fotoğrafçılıktan doğan masrafların karşılanmasında zorlanılmıştır.⁷⁴

21 Şubat 1921 tarihinde yürürlüğe giren bir kanun ile Jandarmanın Zabıt Mektebinin farklı kısımlarında ve Jandarmanın Subay Talimğâhlarında okutulmak üzere yeni bir ders programı hazırlanmıştır. Altı aylık dönemde subay adaylarına verilen dersler arasında *tıbbi adli* ismiyle bir ders yer almaktadır. Adli tıp dersinin teşkilat içerisinde 1920'li yıllarda yer alması Jandarmanın adli bilimlere önem vererek bu alanda nitelikli personel yetişmesini sağladığı görülmektedir. Tıbbi adli dersinin düzenlenecek konferanslarla işleneceği ifade edilmiştir.⁷⁵

Jandarmanın müfredatlarının bazılarında yer alan fotoğrafçılık dersi, farklı açılardan teşkilata fayda sağlamıştır. Bunların başında, olaylara müdahale etmeden önce konu hakkında bilgi sağlamayı kolaylaştırması gelmekteydi.⁷⁶ 1935 tarihli Jandarmanın Emirler Mecmuası'nda yer alan bilgilere bakıldığında, fotoğrafçılığın kolluk faaliyetlerinde önemli bir yeri olduğu görülmüştür.⁷⁷ Buna göre, birliklerden Jandarmanın Meslek Mektebinde kurulacak olan müzeye; suç aletleri, gaza karşı korunma araçları ve Jandarmanın mesleğini ilgilendiren

---

⁷¹ İsmail Demircioğlu-Ebru Demircioğlu-İnanç Genç; "Jandarmanın Alay Mektepleri Öğretim Programları" Miras ve Değişim: Osmanlıdan Cumhuriyet'e Jandarmanın, ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayinevi, Ankara, s. 120-121.

⁷² Jandarmanın Emirler Mecmuası; "Yer Oynaması, Su Baskını ve Mühim Yangın Hadiselerinde Komutanlığa Malumat ve Fotoğrafların Gönderilmesi Hakkında", S 438-439, 14 Nisan 1935.

⁷³ Jandarmanın Emirler Mecmuası; "Derdest Edilen Eşkiyanın Çıkarılan Fotoğrafları Masarısının Jandarmaca Tesviyesine İmkân Olmadığına Dair", S 174, 31 Kânunuevvel 1336/31 Aralık 1920.

⁷⁴ Söz konusu mecmuada derdest edilen eşkiya fotoğraflarının masraflarının Jandarmaca karşılanmasının imkân olmadığı belirtilmiştir. Bk. Jandarmanın Emirler Mecmuası; S 174.

⁷⁵ Jandarmanın Evamir Mecmuası; "Jandarmanın Efrat ve Zabıt Mektepleri Ders Programı", S 199, 1925, s. 159-163.

⁷⁶ Jandarmanın Emirler Mecmuası; s. 438-439.

⁷⁷ age.; S 438-439.

bazı eşyalar ve bunların fotoğraflanması istenmiştir.⁷⁸ Bunun dışında su basması, deprem ve yangın gibi olaylara ait fotoğrafların olmasının da faydalı olacağı belirtilmiştir. Hadiselerde yaşananların Jandarma birlikleri tarafından alınacak tedbirler için ders niteliği taşıması amaçlanmıştır.⁷⁹

Temelde fotoğrafçılığın Jandarma teşkilatına sağladığı katkıya bakıldığında, olayların fotoğraflar üzerinden incelenmesi amacı taşıdığı için Jandarmaya olan yararı açıktır. Bu kapsamda 1930’lu yıllarda Marmara Adası ve Erdek’te meydana gelen deprem ve Edirne’deki su basması olaylarına ait uygun fotoğrafların ilgili Jandarma birliklerince araştırılıp Jandarma Genel Komutanlığına gönderilmesi talep edilmiştir.⁸⁰ Bu talep daha sonra yaygınlaştırılarak benzer hadiseler olması durumunda bunların fotoğraflanıp Genel Komutanlığa gönderilmesi emredilmiştir. Ayrıca arşiv oluşturulması amacıyla fotoğrafların üzerine hadisenin ne zaman, nerede, hangi sebeple gerçekleştiği; zararın ne boyutta olduğu ve Jandarmanın ne gibi önlemler alıp yardım ettiği kısa notlar şeklinde belirtilecekti.⁸¹ Fotoğraflar ayrıca personelin vakaları incelemesi gibi ders materyali olarak değil aynı zamanda Komutanlığa bilgi verilmesi açısından da kullanılmışlardır.⁸²

Fotoğrafçılık dersinin eğitimini alan Jandarma kuvvetlerinden birtakım beklentiler vardı. Özellikle ilçe Jandarma komutanının fotoğrafçılığı iyi bilmesi gerekiyordu. Kaza komutanından, aranan suçlunun veya takip edilen bir şüphelinin fotoğrafını çoğaltarak karakollara dağıtması istenmekteydi.⁸³ Ayrıca yakalanmış olan bir hırsızın fotoğrafını çekerek özel oluşturulan deftere yapıştırması ve ileride bunların bir suç işleyip kaçtıklarında ele geçirilmesi için elde olan fotoğraflardan faydalanılması da karakol komutanlarının görevleri arasındaydı.⁸⁴

1936 yılında ise Gedikli Erbaş⁸⁵ Okulu faaliyete geçmiş, bu okulun 2. sınıfında dört saat adli bilgiler ve bir saat kriminalistik dersi okutulmuştur. Bu

---

⁷⁸ age.; S 438-439.

⁷⁹ age.; S 438-439.

⁸⁰ age.; “Yer Oynamasında ve Yangın Hadiselerinde Komutanlığa Malûmat Verilmesi”, S 203, 15 Mayıs 1938.

⁸¹ age.; S 438-439.

⁸² age.; S 203.

⁸³ Osman Ozanalp; Kaza Jandarma Komutanı ve Ödevleri, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara, 1937, s. 10.

⁸⁴ Ozanalp; s. 10-11.

⁸⁵ “Gedikli” tabiri Osmanlı İmparatorluğu’nda Yeniçeriler arasında kıdemli olanları belirtmek için kullanılmıştır. Bu askerlikte kıdemli/eski kişiler diğer askerlerden ayrılmak için farklı bir kuşak sararlardı. İlerleyen dönemlerde Osmanlı Devleti’nde “Küçük Zabıt ve Gedikli Küçük Zabıt” şeklinde orduda birtakım unvanlar kullanılmıştı. Cumhuriyet’ten sonra ise “Gedikli Erbaş” adıyla bugünkü astsubay rütbesinin karşılığı olarak kullanılmıştı. 1951 yılında çıkarılan bir kanunla “Gedikli Erbaş” rütbesi astsubay şeklinde değiştirilmiştir. Bk. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1861.pdf> (Erişim tarihi; 31.05.2021).

Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi (ATAD), Yıl 2021, Sayı 33:1-35

dersler genel anlamda adli fotoğrafçılık ve fotoğrafçılık tekniğine yönelik bilgiler içermektedir.⁸⁶ Jandarma subay ve astsubay yetiştirmek üzere 1937 yılında Ankara’da açılan Jandarma okullarında fotoğrafçılık dersinin müfredat programına dâhil edildiği görülmektedir.⁸⁷ Müfredatta yer alan fotoğrafçılık dersi, Jandarmanın sahada icra edeceği görevine rehber olan temel dersler arasında yerini almıştır. Ancak 1937 yılından sonra Jandarma okullarına ilişkin hazırlanan müfredat programlarında müstakil olarak fotoğrafçılık dersinin yer almadığı görülmektedir.

Ekim 1937 tarihinde Jandarma Genel Komutanlığı tarafından hazırlanan müfredat programında farklı öğrenme alanlarına ilişkin dersler yer almıştır.⁸⁸ Program incelendiğinde hukuk derslerinin yoğunlukta olduğu, Jandarma mesleğine ilişkin dersler ile adayın meslek bilgisinin arttırılmak istendiği ve adaya verilen kültür dersleri ile Jandarma subay öğrencilerinin sosyal açıdan geliştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Alanında uzman kişilerce verilen derslerle öğrenciler mesleki bilgi, beceri ve tutuma sahip birer Jandarma subayı olarak yetiştirilmeye çalışılmıştır.⁸⁹

1937 yılına ait Jandarma Subay Sınıfı Müfredat Programı’nda fotoğrafçılık dersi, Jandarma mesleğine ilişkin temel derslerden birisidir. Bu bağlamda, müfredat programında söz konusu ders ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir. Ders içeriği incelendiğinde fotoğrafçılık dersine ilişkin 76 konu başlığı olduğu görülmektedir. Derse fotoğrafçılığın tanımı ile başlanmış, ardından fotoğrafın Jandarma mesleği açısından faydalarına değinilmiştir.⁹⁰

1937 yılı Jandarma Subay Sınıf Okulu Müfredat Programı’nda fotoğrafçılık dersi, üç ana başlık altında incelenebilir. Bunlar; fotoğrafçılıkla ilgili genel tanımlar, fotoğrafçılığın teknik özellikleri/izahlar ve fotoğrafın işleniş safhasıdır. Fotoğrafçılıkla ilgili genel açıklamalarda “fotoğrafın tarihçesi, faydası” ve “fotoğrafçılıkta başarısızlığın sebepleri nelerdir?” şeklinde konu başlıkları vardır. Ayrıca fotoğrafın ve fotoğraf makinesinin tarifi, objektifin tanımı, adesenin tarifi, körüğün izahı, dedektif makineler ve turist makineleri nasıldır gibi başlıklara yer verilmiştir.⁹¹

---

⁸⁶ Alyot; s. 473-474.

⁸⁷ 1937 yılı subay eğitim müfredatı ile ilgili bir değerlendirme için bk. İsmail Hakkı Demircioğlu-Ebru Demircioğlu-Duygu Yılmaz; “1937 Jandarma Subay Sınıfı Müfredat Programı’nın Değerlendirilmesi”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, C 9, S 2, 2020, s. 292-312.

⁸⁸ age.; s. 299.

⁸⁹ age.; s. 298.

⁹⁰ Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı; Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara, 1937, s. 65.

⁹¹ age.; s.65-68.

Fotoğrafçılığın teknik özellikleri kısmı, dersin en ayrıntılı bölümünü oluşturmaktadır.⁹² Burada fotoğraf çekimi ve makine ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu soruların başlıcaları “Fotoğraf makinesi ile resim almanın esası nedir? Fotoğraf makinesi kaç parçadır? Fotoğrafta kimyevi hadise nedir? Resim alınırken nelere dikkat edilmelidir? Fotoğrafçılığın teknik işleri hakkında bilgiler ve buzlu camdan resmin ters gözükmemesinin sebebi nedir?” şeklindedir. Bunların dışında, objektif ile net ayarı nasıl yapılır, obtüratörün⁹³ izahı ve vazifesi, objektiflerin kullanılması ve korunmasında nelere dikkat etmelidir, rol filmin faydası ve mahzurları, net ayarı, buzlu camlı makinelerle net işinin ne suretle yapılacağı gibi sorular diğer konu başlıklarını oluşturmaktadır.⁹⁴

Fotoğrafçılık dersinde fotoğraf çekimi bittikten sonra elde edilen filmlerin doğru bir şekilde kullanılmasına yönelik de bir içerik bulunmaktadır.⁹⁵ Bunlar, “Poz müddeti tayininde ne gibi esaslar göz önünde tutulur? Birinci banyo denilen izhar banyosu ne vakit kullanılır? Formülü nedir? İkinci banyo denilen tespit banyosu ne vakit yapılır ve formülü nedir?” şeklindedir. Ders içeriğinde “Bir cam veya filminin banyosu ne suretle yapılır? Gece kâğıdına resim çekme şekli nasıldır ve banyosu nasıl yapılır?” gibi konular da bulunmaktadır.⁹⁶ İşlenen konulardan da anlaşılacağı üzere, derste ön plana çıkan husus, fotoğrafçılığın teknik özelliklerinin öğretilmesidir. Ayrıca öğrencilere fotoğraf makinesinin tanıtılması, fotoğraf çekmenin esasları ve çekimden sonra fotoğrafa ne gibi işlemler yapılması gerektiği de açıklanmıştır. Bunların yanında fotoğrafın tarihçesinin de öğretilerek öğrencilerin zihninde bir altyapı oluşturulmak istenmiştir.⁹⁷

1937 yılında Ankara’da yeni bir düzenle eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden Jandarma Subay Okulu, altı aylık bir program çerçevesinde bugünkü astsubay rütbesine karşılık gelebilecek gedikli erbaş da yetiştirmiştir. Erbaşlar için toplam 14 dersten oluşan bir müfredat programı hazırlanmıştır. Programın 13. dersi olan fotoğrafçılığa ilişkin 21 konu başlığından oluşan bir içerik oluşturulmuştur. Derste, ilk olarak fotoğrafçılığın önemi ve mesleki açıdan Jandarmaya sunacağı faydalar üzerinde durulmuştur. Ardından “Fotoğrafya ne demektir?” sorusuna cevap aranmıştır.⁹⁸

---

⁹² age.; s. 65-66.

⁹³ Fotoğraf makinelerinde objektiften geçen ışık miktarının tam olarak kontrol edilebilmesi için ışığın geçme süresini kontrol altında tutan düzendir.

⁹⁴ Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı; s. 66.

⁹⁵ age.; s. 67.

⁹⁶ age.; s. 67-68.

⁹⁷ age.; s. 66-68.

⁹⁸ Jandarma Meslek Okulunda Jandarma Erbaşlarına Okutulan Derslerin Müfredat Programı; Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara, 1937, s. 25.

Jandarma erbaşlara verilen fotoğrafçılık dersinin Jandarma subay sınıfı ile benzer niteliklere sahip olduğu göze çarpmaktadır. Subay sınıfında olduğu gibi fotoğraf ve fotoğraf makinesinin teknik açıdan incelenmesi, atölye veya laboratuvar ortamları hakkında genel bilgilerin verilmesi, fotoğrafın laboratuvar ortamından çıkması ile birlikte başlayan rötuş işlemleri dersin genel hatlarını oluşturmuştur. Ayrıca derste polis fotoğraf makineleri hakkında da açıklamalar bulunmaktadır.⁹⁹ Derste işlenen konular aşağıdaki tablodaki gibidir:¹⁰⁰

---

⁹⁹ age.; s. 26.

¹⁰⁰ age.; s. 25-26.

1937 yılı Jandarma Gedikli Erbaşlara Yönelik Hazırlanan Müfredat Programında Fotoğrafçılık Dersi

Tablo I

Fotoğrafla ilgili genel bilgiler	Fotoğrafçılıkla ilgili tanımlar	Fotoğrafçılığın teknik özellikleri	Fotoğrafın işleniş safhası
Fotoğrafçılığın ehemmiyeti, meslek bakımından faydasının izahı.	Fotoğrafya ne demektir?	Fotoğraf makineleri sistem itibarıyla kaç kısma ayrılır? Bu sistem makinelerinin izahı.	Bir plak üzerine resim alındıktan sonra bu plağın birinci, ikinci banyo işleri nasıl yapılır ve bu banyolarda nelere dikkat edilir?
Polis fotoğraf makineleri ile izahat.	Fotoğraf makinesi ile resim almanın esası nedir?	Fotoğraf makinesinin ihtiva ettiği parçalar.	Bir klişedeki resmi gece kâğıtlarına geçirme işi nasıl olur?
	Atölye nedir?	Laboratuvarda ne gibi malzemeler bulunmalıdır? Bu malzemelerin isimleri ile ne işe yaradıkları izah edilecektir?	Bir klişedeki resmi gündüz kâğıtlarına içirmek işi ne suretle yapılır ve bu kâğıtların banyosu nasıl olur?
	Laboratuvar nedir?	Herhangi bir süjenin resmi alınırken nelere dikkat edilmelidir?	
	Atölyede bulunması lazım gelen eşyalar nelerdir? Ne işe yaradıkları izah edilecektir.	Bir fotoğraf makinesine cam, rol film ve filimpak nasıl konur?	
	Net ayarı nedir ve ne suretle yapılır?	Resim alınacak süjenin ışıklandırılması.	
	Poz ne demektir? Poz müddeti nasıl tayin edilir?	Gece resmi nasıl alınır?	
	Agrandisman ne demektir? Bu iş nasıl yapılır?	Rötuş hakkında kısa izahat.	

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere subay sınıfından farklı olarak, gedikli erbaşlar için hazırlanan fotoğrafçılık dersinin içeriği daha yüzeyseldir. Burada fotoğrafın teknik özelliklerinin yanı sıra fotoğrafçılıkla ilgili tanımlara yer verilerek konunun öğrencilere tanıtılması amaçlanmıştır. Fotoğrafçılık dersinin Jandarma mesleğine olan faydasının öğretilmesi de dersin hedefini göstermesi bakımından önemlidir.¹⁰¹

1937 yılında Jandarma eğitim kurumlarında okutulan programa bakıldığında kendinden önce ve sonra gelen müfredatlardan farklı olarak fotoğrafçılık dersi göze çarpmaktadır. Bu dersin temel kazanımları arasında doğal afetlerin fotoğraflanması ve suçluların fotoğraflanarak eşkâlinin kayıt altına alınması ön plana çıkmaktaydı.

1936-1937 Eğitim ve Öğretim Dönemi'nde I. Devre Jandarma Subay Okulunda okutulan fotoğrafçılık dersini Jandarma Meslek Okulu subay sınıfı komutanı Binbaşı Aziz Kırmızı yürütmüştür. Yine aynı dönemde programda yer alan daktilo ve fotoculuk dersine Jandarma Müstakil Tabur Birinci Bölük Takım Komutanı Teğmen Cemal Alkan girmiştir. Daha önce ifade edilen 1937-1938 Dönemi gedikli sınıfının fotoğrafçılık ve motorculuk dersleri Jandarma Genel Komutanlığı Dördüncü Şube Muamele Memuru Mahmut Soybay tarafından yürütülmüştür.¹⁰²

1937 yılı programında yer alan fotoğrafçılık dersi bir müddet daha aynı isim altında devam etmiştir. 1939 ders yılı Jandarma Subay Okulundaki fotoğrafçılık dersine Binbaşı Aziz Kırmızı girmiştir. Yine 1940-1941 Eğitim Dönemi'nde Gedikli Erbaş Okulunun ikinci sınıfında okutulan fotoğrafçılık dersini de aynı Binbaşı yürütmüştür.¹⁰³

Jandarma eğitim kurumlarında adaylara verilen fotoğrafçılık dersleri çerçevesinde kolluk kuvvetlerinin parmak izi alma ve şahıs fotoğraflama gibi hususların doğru bir şekilde yapılması hedeflenmiştir.¹⁰⁴ Kolluğun idari görevleri arasında yer alan parmak izi ve fotoğraf alma, 1943 yılı ve sonrasında yayımlanan nizamnameler aracılığıyla bir düzene konulmuştur. Hangi hâllerde ve kimlerin parmak izlerinin veya fotoğraflarının alınabileceği belirlenmiştir.¹⁰⁵

Jandarma müfredatları incelendiğinde kriminoloji ve adli tıp derslerinin ilk defa 1945-1946 Eğitim ve Öğretim Dönemi'nde Jandarma Subay Okulu

---

¹⁰¹ age.; s. 25-26.

¹⁰² Derviş Okçabol; Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkıbasım, Ankara, 2016, s. 276-278.

¹⁰³ Okçabol; s. 282-283.

¹⁰⁴ Hikmet Tongur; Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkıbasım, Ankara, 2016, s. 397-399.

¹⁰⁵ Tongur; s. 397-398.

programına eklendiği görülmektedir.¹⁰⁶ Bu tarihten sonra fotoğrafçılık eğitimi müstakil bir ders olmaktan çıkarak kriminoloji veya onunla bağlantılı derslerle birlikte verilmeye başlanmıştır. Olay yeri inceleme konusunda ve kriminoloji alanında yetişmiş personel, şüphesiz ki fotoğraf kullanımını noktasında (adli anlamda) yavaş yavaş daha nitelikli bir hâle gelmeye başlamıştır.

Genel olarak Jandarmada kullanılan fotoğrafçılığın mahiyeti adli tıp noktasında gelişim göstermişti. Jandarma olmaya aday subay ve astsubay öğrencileri olay yeri inceleme uzmanı, parmak izi alımı ve suçluların fotoğraflanmasına yönelik yetiştirilmişlerdi. İlerleyen dönemlerde teşkilat içerisinde fotoğrafçılık farklı alanlarda da kullanılmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren Jandarma teşkilatı kara ve kıyı güvenliğinden farklı olarak havacılık alanında bazı atılımlar gerçekleştirmiştir.¹⁰⁷

Soğuk Savaş Dönemi'nin etkisiyle ülkelerin güvenlik anlayışında değişimler olmuş ve yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde çeşitli sektörler ön plana çıkmıştır. Havacılık ve akabinde gelişen hava fotoğrafçılığı alanı da bunlardan birisidir. Hava fotoğrafçılığı ileride göreceğimiz gibi arazilerin geniş açıdan görüntülenmesini sağladığı için kolluk kuvvetleri açısından stratejik bir öneme sahipti. Bu önemin farkında olan Kurmay Albay Hüseyin Işık, "hava fotoğrafçılığı" konusunu gündeme getirmiştir.¹⁰⁸ Işık, 1962 yılında hava fotoğrafçılığının kırsal alanda mücadele eden Jandarma için önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu konunun ilgili Jandarma personeline öğretilmesinin teşkilat açısından şüphesiz önemli bir getirisi olacaktı.¹⁰⁹ Nitekim 1968 yılında Diyarbakır'da Jandarma havacılığının ilk adımları atılmıştır.¹¹⁰ Ancak hava fotoğrafçılığının eğitim programlarına alınması hemen gerçekleşmemiştir.

1950 yılından itibaren Ankara'da faaliyet göstermeye başlayan Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulunda adaylara verilen kriminalistik ve fotoğrafçılık eğitimleri sadece teorik değil, aynı zamanda kurulan laboratuvarlar sayesinde uygulamalı olarak da yürütülmüştür. 1962-1963 Eğitim ve Öğretim Dönemi'nde ilgili Jandarma personeline fotoğraf laboratuvarı ve stüdyosunda ayrıntılı olarak fotoğrafçılık eğitimi verilmiştir.¹¹¹ Laboratuvar ve stüdyo ayrı birer derslik olarak kurulmuş öğrenciler burada fotoğraf makinelerinin kullanımı, uygulamalı olarak örnek

---

¹⁰⁶ Çermeli- Atabey; s. 298.

¹⁰⁷ "Jandarmanın Tarihi Gelişimi"; Jandarma Dergisi, S 76, Aralık 1993, s. 17.

¹⁰⁸ Hüseyin Işık; "Hava Fotoğrafçılığı", Jandarma Dergisi, S 24, Aralık 1962, s. 46.

¹⁰⁹ Işık; s. 46-47.

¹¹⁰ Çermeli-Atabey; s. 245.

¹¹¹ Seyfettin Esen; "Jandarma Subay Ttb. ve Astsb. Okulunun 1962-1963 Eğitim ve Öğretim Yılı", Jandarma Dergisi, S 25-26, Mart-Ağustos 1963, s. 14.

vaka yeri ve suçlunun fotoğraf çekimi, fotoğrafların banyo ve tab edilmesi gibi konularda da eğitim almışlardır.¹¹² Bu eğitimin dışında subay ve astsubay öğrencilerine boş zamanlarında fotoğraf makinesi verilmiş ve serbest olarak fotoğraf çekimi yapmaları, banyo ve tab işlemlerini gerçekleştirmeleri istenmiştir. Söz konusu eğitimlerin ardından, olaylara ait fotoğrafların büyük delil unsuru oluşturacağı için adayların bu ihtiyacı karşılayabilecek seviyede olmaları beklenmiştir.¹¹³ Fotoğraf laboratuvarı ve stüdyosunun dışında Subay Tatbikat ve Astsubay Okulunda kriminal, balistik ve parmak izi laboratuvarları da vardı. Buralarda hem teorik hem de uygulamalı eğitimler verilmiştir.¹¹⁴

Kriminoloji ve kriminalistik derslerinin, Jandarma eğitiminin önemli bir parçası olmaya başlamasından sonra, 21 Ağustos 1964 tarihinde Kriminal Tahkikat Büroları kurulmuş ve bunların ülke genelinde yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.¹¹⁵ Bu büro işleyişi bakımından günümüzdeki Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı ile kıyaslanabilir. Kriminal Tahkikat Büroları, Jandarma teşkilatı tarafından adli bir olayın çözümlenmesinde faydalanılan bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır. Albay Hüseyin Işık, bu büroların hedeflerini şöyle belirtmiştir; “Suç gerçekleştiğinde teknik metotlarla suç delillerini ve suçluları meydana çıkarmak, fotoğrafçılık, parmak ve ayak izi, mulaj ve makyaj gibi teknik gerektiren konularda görevli Jandarma personeline gereken yardımı yapmak, bugüne kadar ilkel usullerle delilleri sağlamaya çalışan Jandarmayı bu durumdan kurtarmak ve halk nazarındaki prestijini arttırmak ve teknik imkânsızlıklar sebebiyle meydana gelen zaman ve personel israfını önlemek.”¹¹⁶ Burada görüldüğü üzere fotoğrafçılık konusunda Jandarma personelinin ihtiyaç duyduğu araç gerecin karşılanması gerektiği vurgulanmıştır. Kriminal Tahkikat Büroları, 1970 yılından sonra yaygınlaşmaya başlamış ancak ihtiyaç duyulan donanım ve teknik personel eksikliği, bürolardan istenilen verimin alınamamasına neden olmuştur.¹¹⁷ Buna rağmen Tahkikat Bürolarının 1970’lerden sonra önemi artmıştır. Bununla birlikte bulgu toplamak için yararlanılan adli fotoğrafçılık sahası Jandarma teşkilatı içerisinde eğitimine hassasiyet gösterilen bir konuma gelmiştir. Fotoğrafçılığın adli olaylarda kullanılması hakkında Jandarma

---

¹¹² age.; s. 14.

¹¹³ age.; s. 15.

¹¹⁴ age.; s. 15.

¹¹⁵ Necdet Özgün-Selami Yavan; “Kriminal Tahkikat Büroları”, Jandarma Dergisi, S 40, Haziran 1968, s. 19.

¹¹⁶ Hüseyin Işık; “Kriminal Tahkikat Bürolarından Daha İyi Yararlanmalıyız”, Jandarma Dergisi, S 53, Aralık 1972, s. 17.

¹¹⁷ Işık; s. 17-18.

Dergisi'nde bir yazı yayımlanmış ve böylece Jandarma genelinde konunun gerekliliği ön plana çıkarılmak istenmiştir.¹¹⁸

1979 yılında Jandarma Subay Tatbikat Okulunun müfredat programı incelendiğinde okutulan derslerin üç grupta toplandığı görülmektedir. Bunlar; askerî, mesleki dersler ile hukuk dersleridir. Mesleki dersler kısmında fotoğrafçılık ismiyle bir ders yoktur ancak kriminalistik ve adli tıp dersleri içerisinde fotoğraf eğitimine yer verildiği görülmektedir.¹¹⁹ Subay Tatbikat Okulunda bulunan kriminalistik laboratuvarı ve foto stüdyo ve laboratuvarında fotoğrafçılık eğitimi verilmekteydi. Kriminalistik laboratuvarında örnek vaka incelemesi, olay yerinin fotoğraf ve kroki ile tespiti, kan, saç, kıl, leke ve narkotik maddelerin tetkik, karşılaştırma ve tespiti gibi faaliyetler yapılmıştır. Foto stüdyo ve laboratuvarında ise adaylar fotoğrafçılığı iyice öğrenmek için stüdyoda, kriminalistik laboratuvarlarında düzenlenen olay yerlerinin, açık havada çeşitli objelerin fotoğraflarını farklı marka makinelerle çekimlerini yapmışlardır. Ayrıca çekmiş oldukları filmlerin banyo aşamalarını gerçekleştirmişlerdir.¹²⁰

1985-1986 Eğitim-Öğretim Dönemi'nde Ankara'da Jandarma Astsubay Sınıf Okulundaki müfredat programı toplam 20 dersten oluşmaktaydı. Bu dersler arasında kriminal ve narkotik, adli tıp ve harita/hava fotoğrafları dersleri de yer almaktaydı.¹²¹ Hava fotoğrafları, uçaklara yerleştirilen filmlerle ve objeler üzerinden yansıyan ışığın kamera ile belirlenmesi sonucunda elde edilen görüntülerdir.¹²² Özellikle ormanların yoğun olduğu arazilerde geniş açılı görüntü ve özel bir perspektif sağlaması açısından askerî birlikler tarafından kullanılmıştır.¹²³ 1980'li yıllarda Jandarma eğitiminde hava fotoğrafları isimli dersin olması, teşkilatın fotoğrafçılığa önem verdiğinin göstergelerinden birisidir.

Jandarma subay ve astsubay okullarında kısa bir süre müstakil ders olarak karşımıza çıkan fotoğrafçılık, daha sonra adli tıp ve kriminalistik gibi derslerin içeriğinde, alt başlık olarak eğitim programlarında varlığını sürdürmüştür. Bu derslerde daha çok adli fotoğrafçılık ve olay yeri fotoğrafçılığı gibi konu başlıkları ön plana çıkmıştır. Fotoğraflar kriminal olayları ortaya çıkarmada ana kaynak durumundadır. Nitekim olay yeri

---

¹¹⁸ Sıtkı Malkoç; "Fotoğrafçılık Tekniği", Jandarma Dergisi, S 53, Aralık 1972, s. 25-35.

¹¹⁹ Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde; İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1975, s. 97.

¹²⁰ Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde; s. 98-99.

¹²¹ Çermeli-Atabey; s. 305.

¹²² Oğuz Erol-Ertuğ Öner; Fiziki Coğrafyada Hava Fotoğrafları, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2011, s. 3.

¹²³ Çermeli-Atabey; s. 305.

inceleme ekiplerinin çekmiş oldukları fotoğraflar bulgu niteliğinde oldukları için çekimi yapacak kişinin de bu konuda uzman olması gerekmektedir.

Adli fotoğraflamada temel amaç, çekilecek objenin tam olarak ve her açıdan doğru bir şekilde ölçekli olarak aktarılmasını sağlamaktır. Fotoğraf çekiminde önemli olan hususlar fotoğraf netliği ve kompozisyonu olduğu için Jandarma birimlerince olay yeri inceleme personeline verilen eğitimlerin içerikleri bu kapsamda hazırlanmıştır. 1985 yılından itibaren günümüze kadar olan süreçte müfredat programlarına fotoğrafçılık dersine yer vermekten ziyade açılan kurslarla Jandarma personeli fotoğrafçılıkla ilgili olarak donanımlı hâle getirilmeye çalışılmıştır.

1987’de Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde Kriminal Daire Başkanlığının kurulma çalışmalarına başlanmıştır.¹²⁴ Nitekim dört yıl sonra “*Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Laboratuvarları Daire Başkanlığı Teknik Hizmetler Yönetmeliği*” 13/10/1991 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmış ve böylece Jandarma Kriminal Laboratuvarları kurulmuştur.¹²⁵ Bu birimin görev tanımı, “Adli ve idari soruşturmalar sırasında elde edilen maddi delilleri bilimsel usullerle incelemek ve değerlendirmesini yapmak, arşiv kayıtlarını tutmak, suç ve suçluların tespitinde güvenlik kuvvetlerine ve adli mercilere yardımcı olmak” şeklinde ifade edilmiştir.¹²⁶ Ayrıca Kriminal Laboratuvarlarının alt birimleri belirlenmiştir. Bunlar:

- Parmak izi,
- Balistik,
- Grafoloji ve Sahtecilik,
- Patlayıcı Maddeler,
- Kimya,
- Biyoloji,
- Teknik Fotoğrafçılık, Film ve Ses Analizi’dir.¹²⁷

Jandarma teşkilatı içerisinde Kriminal Daire Başkanlığının resmî olarak kurulmasıyla birlikte Jandarma Okullarında verilen eğitimin içeriği de genişletilmiştir. Bu kapsamda 1992-1993 Eğitim-Öğretim Dönemi’nden itibaren bir süre Jandarma astsubaylarına Jandarma Genel Komutanlığı

---

¹²⁴ Gökhan İbrahim Ögünç; “Türkiye’de Adli Bilim Kurumları”, Türkiye’de İç Güvenlik Yönetimi, ed. Ozan Zengin-Tekin Avaner, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020, s. 110.

¹²⁵ Resmî Gazete; “Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Laboratuvarları Daire Başkanlığı Teknik Hizmetler Yönetmeliği”, S 21020, 13 Ekim 1991, s. 28.

¹²⁶ agg.; S 21020, s. 29.

¹²⁷ agg.; S 21020, s. 30.

tarafından çeşitli kurslar verilmiştir.¹²⁸ Bu kurslar, branşlara ayrılarak ayda toplam 120 saat olarak planlanmıştır. Burada başarılı olan astsubayların ilerleyen dönemlerde Jandarmanın ihtisas kadrolarında istihdam edilmeleri hedeflenmiştir. Kurslar arasında *Kriminal* başlığı ile bir branş bulunmaktaydı. Kursta verilen dersin alt başlıkları ise sahtecilik-grafoloji-kriminal tahkikat, teknik fotoğrafçılık, parmak izi, patlayıcı madde imha ve iz takibi-olay yeri incelemesidir.¹²⁹ Ayrıca 1993-1994 Eğitim-Öğretim Dönemi'nde Jandarma subay adaylarına *adli tıp* isimli ders verilmiştir.¹³⁰

1993 yılında kriminal ve narkotik gibi alanlarda bilgi sahibi, yetişmiş personel ihtiyacının artmasıyla birlikte Ankara'da bulunan Jandarma Okullar Komutanlığında bu alanda eğitim verilmesi kararlaştırılmıştır. Komutanlıkta Jandarma astsubay adaylarına *kriminal branş kursları* verilmiştir. Bu kurs kapsamında, ilk etapta kriminal-narkotik konularının yer aldığı kitap hazırlanmış ve eğitim laboratuvarları açılmıştır. Bunlara ek olarak bir mülahaz takımı, patlayıcı koklama detektörü, dürbün, narkotik test kiti, polaroid fotoğraf makinesi, video kamera, video monitörü ve parmak izi mukayese cihazı gibi birçok ekipmanın laboratuvarın envanterine katılması sağlanmıştır.¹³¹

1998 yılında yayımlanan yönetmelikle “Jandarma Kriminal Laboratuvarları” ismi “Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı” olarak değiştirilmiştir.¹³² İlerleyen dönemde ise şube müdürlükleri şeklinde ülkenin farklı bölgelerinde teşkilatlanma yoluna gidilmiştir. Şube müdürlüklerinin görevleri arasında fotoğrafçılığın önemli bir payı olduğu aşikârdır. Parmak İzi Şube Müdürlüğünde parmak izi ve diğer izler üzerinde bilimsel incelemelerin yapılması, olay yerindeki izlerin belirlenmesi, bilirkişi raporlarının hazırlanması ve bunlarla ilgili teknik fotoğrafçılık hizmetinin yürütülmesi gibi görevler bulunmaktadır. Balistik Şube Müdürlüğünün görevleri arasında ise gerekli kroki, plan ve fotoğrafçılık hizmetlerini yürütmek bulunmaktadır. Teknik Fotoğrafçılık, Film ve Ses Analiz Şube Müdürlüğünün başlıca görevleri; fotoğraf, ses ve görüntü bantlarını incelemek ve ses bantlarının ses açılımını yaparak metine dökmek şeklinde ifade edilmektedir.¹³³

---

¹²⁸ Çermeli-Atabey; s. 310.

¹²⁹ Ahmet Temiz; “Jandarma Okullarında Eğitim ve Öğretim”, Jandarma Dergisi, S 74, Aralık 1992, s. 49-50.

¹³⁰ Çermeli-Atabey; s. 300.

¹³¹ Mehmet Ülger; “Jandarma Okullar Komutanlığının Kriminal Alanındaki Atılımları”, Jandarma Dergisi, S 75, Temmuz 1993, s. 32-33.

¹³² Resmî Gazete; “Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığı ve Bölge Kriminal Laboratuvar Şube Müdürlükleri Görev ve Yetkileri Yönetmeliği”, S 23424, 5 Ağustos 1998.

¹³³ Ali Siyez; “Kriminal Daire Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri”, Jandarma Dergisi, S 81, Ağustos 1997, s. 23-25.

2000-2001 Eğitim ve Öğretim Dönemi'nde Jandarma subay adayları için oluşturulan müfredat ile birlikte 44 haftalık bir eğitim programı hazırlanmıştır. Toplam 21 dersten oluşan müfredatta *adli tıp ve kriminal-narkotik soruşturma tekniği* dersleri yer almıştır. Bu derslerin içeriğinde adli olaylarda fotoğraf alma teknikleri yer almıştır.¹³⁴

Günümüzde Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığı tarafından “adli fotoğrafçılık” adı altında kurslar açılmaktadır.¹³⁵ Olay yeri inceleme uzmanlarına adli fotoğrafçılıkta uygulanan yeni yöntemler hakkında bilgiler de sunan bu kurs, adli bir vakanın aydınlatılması açısından büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Olay yerinde delil niteliği taşıyabilecek bulgu ve belgelerin fotoğraflanması bu alanda Jandarmaya verilecek nitelikli bir eğitimle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Öyle ki Teknik Fotoğraf, Film ve Ses Analiz Laboratuvarının kurulması ile Teşkilat bu alanda yoluna profesyonel bir adımla devam etmiştir.¹³⁶

Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde 2000’li yıllardan itibaren adli olayların incelenmesi noktasında verilen eğitimin içeriği genişletilmiştir. Zaman içerisinde Ankara’da kurulan Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı ve Merkez Laboratuvar Amirliğine ilaveten Aydın, Bursa ve Van illerinde Jandarma Kriminal Laboratuvar Amirlikleri kurulmuştur.¹³⁷ Buralarda fotoğrafçılık tekniklerine yönelik eğitimler verilmektedir.

Jandarma Kriminal Laboratuvar Amirliklerinde gerçekleştirilen adli bilim incelemeleri toplam 12 başlık altında gerçekleştirilmektedir. Bu incelemeler; balistik, el yazısı ve doküman, iz, kimya, biyoloji, parmak ve avuç izi, ses, görüntü, veri, narkotik madde, patlayıcı madde ve yanıcı madde incelemeleri şeklinde sınıflandırılmaktadır.¹³⁸ Kriminal Laboratuvar Amirliklerinde teknik fotoğrafçılık şeklinde alt bir birim bulunmakta ve verilen kurslarla beraber adli fotoğrafçılık alanında uzman kişiler yetiştirilmektedir. Ancak kriminalistik alanında fotoğrafçılık önemli bir konumda olduğu için hemen hemen bütün adli bilim inceleme safhalarında görev yapan teknisyen, asistan ve uzman personel adli fotoğrafçılığı temel düzeyde de olsa bilmektedir.¹³⁹

31 Temmuz 2016 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 2803 sayılı Kanun ile birlikte Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi kurulmuştur. Jandarma ve Sahil Güvenlik Fakültesi bünyesinde subay öğrencilerine bir yıl hazırlık olmak üzere toplam beş yıl eğitim verilmektedir. Üçüncü yıl bahar

---

¹³⁴ Çermeli-Atabey; s. 301.

¹³⁵ <https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/egitim-sube> (Erişim tarihi: 10.01.2021).

¹³⁶ <https://www.jandarma.gov.tr/kriminal> (Erişim tarihi: 10.01.2021).

¹³⁷ <https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/laboratuvari> (Erişim tarihi: 18.02.2021).

¹³⁸ Ögünç; s. 113-117.

¹³⁹ <https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/mevzuatlar> (Erişim tarihi: 18.02.2021).

döneminde okutulan *kriminalistik* dersi içeriğinde adli fotoğrafçılık eğitiminin işlenmesi planlanmıştır. Bu başlıkta öğrencilere genel hatlarıyla olay yeri fotoğrafçılığının önemi, fotoğraf çekiminde dikkat edilecek hususlar ve adli fotoğrafçılığın temel ilkeleri gibi konuların öğretilmesi hedeflenmiştir.¹⁴⁰

Adli bilimlerin her inceleme alanında adli fotoğrafçılık önemli bir konumdadır. Çeşitli inceleme safhalarında (adli belge incelemesi, kaligrafi ve grafoloji gibi) görev alan personel adli fotoğrafçılığın temel argümanlarını bilmek durumunda olduğu için teşkilat içerisinde fotoğrafçılık konusu daha fazla önem kazanmıştır. 2019 yılından itibaren Kriminal Daire Başkanlığı, kriminal ve olay yeri ile patlayıcı madde eğitimi gibi adli bilimleri ilgilendiren kursların organize edilmesi hususlarını Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığına vermiştir.

Sonuç

Tarihî arka planına bakıldığında, örgün eğitim kurumları bağlamında ülkemizde fotoğrafçılık dersi ilk olarak askerî ve kolluk kurumlarında verilmiştir. Özellikle Polis Mektebinde verilen eğitim fotoğrafçılığın yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır. Fotoğrafçılığın Jandarma teşkilatının ilgi alanına girmesi suçluların fotoğraflar yoluyla kayıt altına alınması ve istihbarat faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ile yakından ilişkilidir. Teşkilat, suçlularla ilgili kayıtların tutulmasından savaş esirlerinin tespit edilmesine kadar birçok alanda fotoğraflar sayesinde önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Jandarma, iç güvenliğin sağlanması noktasında da fotoğraflar ve fotoğrafçılık eğitimi ile sağlam adımlar atmıştır.

Jandarma eğitiminde fotoğrafçılığın geçmişi ise 1913 yılına kadar gitmektedir. Bu tarihte fotoğrafçılık ismiyle bir ders yer alması da adli tıp dersinin müfredatta bulunması Osmanlı Devleti'nin bu alana verdiği önemi göstermektedir. Adli tıp dersinin içeriğinde kolluk kuvvetlerini ilgilendiren bir husus olan teknik fotoğrafçılık konusu verilmekteydi. 1913 gibi erken bir dönemde Jandarma Mekteplerinde ameli tıp, tıbbî adli ve adli tıp gibi farklı isimlerle yer alan bu ders, teşkilatın kriminalle ilgili araştırmalara önem verdiğini göstermiştir. İlerleyen zamanda fotoğrafçılık dersi, müstakil olarak 1937 yılında Jandarma Subay Sınıfı ve Jandarma Gedikli Erbaş Okulunda okutulmuştur. Bu dönemde fotoğrafçılık dersinin yanı sıra adli tıp dersi de gedikli erbaş adaylarına okutulmuştur. Fotoğrafçılık dersinde kriminal olaylarda faydalanılmak üzere fotoğrafçılığın teknik özellikleri işlenmiştir. Ayrıca adli tıp dersi içerisinde de “fotoğraf alma” şeklinde bir konu başlığı eklenmiş, bu durumda teşkilatın konuya verdiği kıymet açıkça vurgulanmıştır.

---

¹⁴⁰ Ögünç; s. 114.

1937'den sonra Subay ve Gedikli Erbaş Okullarının müfredatlarında yer alan fotoğrafçılık dersleri, 1945 yılından sonra bir süre kurs düzeyinde Jandarma personeline verilmiştir. Fotoğrafçılık müstakil ders olmaktan ziyade kriminoloji derslerinin konusu olarak işlenmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren Jandarmanın çeşitli yayın organları vasıtasıyla fotoğrafçılığın teşkilat içerisinde öneminin korunması sağlanmıştır.

1985 yılında harita ve hava fotoğrafları dersinin astsubay müfredatlarında yer aldığı görülmüştür. Bunun dışında hazırlanan müfredat programlarına bakıldığında 1985'te Jandarma Astsubay Sınıf Okulundaki programda fotoğrafçılık adı altında bir dersin olmadığı ancak kriminalistik ve adli tıp gibi dersler yer aldığı görülmektedir. Bu derslerin içeriklerinde adli fotoğrafçılık, olay yerinde yapılan fotoğraflama gibi konular eklenerek fotoğrafçılık eğitimi devam etmiştir. Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı, 1990'lardan günümüze kadar olan süreçte olay yeri incelemelerine yönelik eğitim kursları açmış ve bu sayede teşkilatın ihtiyaç duyduğu fotoğrafçılık alanındaki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca resmî olarak Jandarma Kriminal Laboratuvarları 1991 tarihinde faaliyete geçmiştir ancak bu birimin temelleri çok daha eskilere dayanmaktadır.

Fotoğrafçılık eğitimi, Jandarma teşkilatında zaman içerisinde değişim göstererek müfredat programlarında yer almıştır. Bu değişim Jandarma eğitim kurumlarının yapısı ve işleyişine paralellik göstermiştir. Teşkilat bünyesinde kurulan laboratuvar ve fotoğraf stüdyolarıyla Jandarma adaylarına teknik fotoğrafçılık eğitimi verilmiştir. Kriminal olayların araştırılmasında önemli bir payı olan fotoğrafçılık eğitiminin temel amacı, iyi bir eğitim sonucunda, işin teknik özelliklerinin personele öğretilerek bu alanda yetişmiş eleman ihtiyacının karşılanmasını sağlamaktır. Bunun dışında teşkilat, fotoğrafçılık eğitimlerinden sonra bilhassa kaza Jandarma komutanının iyi bir fotoğrafçı olmasını da beklemiştir. Çünkü Jandarmanın sorumluluk bölgesinde yaşanacak bir problemin, doğal afetin ve suç unsuru oluşturabilecek bir vakanın fotoğraflanarak kayıt altına alınması önemliydi. Jandarma Genel Komutanlığı, bu tarz olaylarda çekilen fotoğrafların Genel Komutanlığa gönderilmesini talep etmekteydi.

Adli tıp ve müstakil olarak fotoğrafçılık derslerinden başka, Jandarma eğitim kurumlarında (hem subay hem astsubay eğitiminde) kriminalistik derslerinin yaygınlaşmasıyla beraber, fotoğrafçılık eğitiminin bu ders altında yer aldığı görülmektedir. Ancak bu dersler içerik olarak incelendiğinde fotoğrafçılık eğitiminin adaylara öğretilmesinde büyük farklılıkların olmadığı tespit edilmiştir. Sadece derslerin isimleri ve yer aldığı konu başlıkları değişmiş, bunun dışında fotoğrafçılığın öğretilmesindeki temel amaç aynı kalmıştır. Ayrıca içerik olarak da bulunan dönemin şartlarına göre laboratuvar ve stüdyolarda bazı değişimler söz konusudur. Kriminal olayların tespitinde

kullanılan araç ve gereçler, bu sahada ortaya çıkan yenilikler ders içeriklerine yansıtılmıştır. Neticede 1950 yılındaki teknolojik imkânlar ile 1990'lardan sonra ortaya çıkan Jandarma Kriminal Şube'nin kullanmış olduğu malzemeler farklıdır. Jandarma, Kriminal Şube ile birlikte, adli olayların çözülmesinde daha profesyonel bir eğitim anlayışını benimsemiştir. Ayrıca Jandarma Genel Komutanlığı, 2000'li yıllardan günümüze kadar olan süreçte eğitim okullarında ve Genel Komutanlık aracılığıyla verilen kurslarla kriminal alanda nitelikli personel yetiştirmeyi kendine amaç edinmiştir.

Genel anlamda, Jandarma eğitim okullarındaki müfredatlara bakıldığında fotoğrafçılık dersine yalnızca birkaç program içerisinde rastlanmıştır. Subay ve astsubay adaylarına verilen bu ders ile birlikte teknik fotoğrafçılık konusunda uzman personel yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Adli bilimler ve kriminalistik konularıyla bağlantılı olarak her dönem önemini koruyan fotoğrafçılık derslerinin dışında müstakil kurslar ve eğitimler vasıtasıyla aday öğrenciler ile personele öğretilmiştir.

Fotoğrafçılık dersi uygulama imkânına kavuştuğu ölçüde öğrenciye başarı sağlamaktaydı. Dolayısıyla Jandarma öğrencisinin bu alanda kazandığı yeni bilgiler ancak laboratuvar veya atölye ortamında alacağı teorik bilgilerle pekiştirilebilirdi. Günümüzde fotoğraflar, olay yeri incelemelerinde bulguların kayıt altına alınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu rol aynı zamanda olayın açıklığa kavuşturulmasında önem arz etmektedir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)*

BEO Babiali Evrak Odası

DH. EUM. Dâhiliye Nezareti Emniyeti Umumiye

DH. EUM. KLH. Dâhiliye Kalemi Hususi

DH. EUM. MTK. Dâhiliye Muhaberat ve Tensikat Müdüriyeti

DH. EUM. PMC. Dâhiliye Polis Mecmuası

DH. MKT. Dâhiliye Mektubi Kalemi

DH. MUI. Dâhiliye Muhaberatı Umumiye İdaresi

DH. TMIK. M. Dâhiliye Muamelat

HR. MKT. Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi

---

* Belge numaraları metin içerisinde gösterilmiştir.

HR. SFR. Hariciye Nezareti Paris Sefareti

İ. HUS. İrade Hususi

MF. MKT. Maarif Nezareti Mektubi Kalemi

TFR. I. FTG. Teftişatı Rumeli Evrakı Fotoğraflar

TFR. I.UM. Teftişatı Rumeli Evrakı Umum Evrakı

Y. PRK. HR. Yıldız Hariciye Nezareti Maruzatı

Y. A. HUS. Yıldız Hususi Maruzat

Y. PRK.ML. Yıldız Maliye Nezareti Maruzatı

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

272.0.0.0.71/ 30.24.1.

30.18.1.2/ 53.29.3.

Resmî/Sürelî Yayınlar

Jandarma Emirler Mecmuası; “Yer Oynaması, Su Baskını ve Mühim Yangın Hadiselerinde Komutanlığa Malumat ve Fotoğrafların Gönderilmesi Hakkında”, S 438-439, 14 Nisan 1935.

Jandarma Emirler Mecmuası; “Derdest Edilen Eşkıyanın Çıkartılan Fotoğrafları Masarîfının Jandarmaca Tesviyesine İmkân Olmadığına Dair”, S 174, 31 Kânunuevvel 1336/31 Aralık 1920.

Jandarma Emirler Mecmuası; “Yer Oynamasında ve Yangın Hadiselerinde Komutanlığa Malumat Verilmesi”, S 203, 15 Mayıs 1938.

Jandarma Evamir Mecmuası; “Jandarma Efrat ve Zabit Mektepleri Ders Programı”, S 199, 1925.

Resmî Gazete; “Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Laboratuvarları Daire Başkanlığı Teknik Hizmetler Yönetmeliği”, S 21020, 13 Ekim 1991.

Resmî Gazete; “Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığı ve Bölge Kriminal Laboratuvar Şube Müdürlükleri Görev ve Yetkileri Yönetmeliği”, S 23424, 5 Ağustos 1998.

Kitap, Makale ve Tezler

ALTIN, Hamza; “Osmanlı Son Döneminde Muallim Okulları Dışındaki Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Genel Bir Bakış”, Sosyal Bilimler Dergisi, C 1, S 1, 2011, s. 11-24.

ALYOT, Halim; Türkiye’de Zabıta, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkıbasım, Ankara, 2008.

ARTUK, İbrahim; “Nişan”, İslam Ansiklopedisi, C 33, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2017, s. 154-156.

ASLAN, İlsu; Fotoğrafın Gelişim Süreci ve Modern Resim, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Plastik Sanatlar Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2019.

AZAKOĞLU, Nevin; Tarihi Eserlerin Fotoğraflanması (Erken Fotoğrafçılık Dönemi 1839-1899), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, 2006.

BENJAMIN, Walter /a; Fotoğraf Yazıları, drl. Esther Leslie, çev. Burcu Halaç-Tevfik Turan, Kolektif Kitap, İstanbul, 2019.

BENJAMIN, Walter/b; “Fotoğrafın Küçük Tarihi”, Fotoğraf Neyi Anlatır?, ed. Caner Aydemir, Hayalperest Yayınları, İstanbul, 2013, s. 11-35.

BÖCEKLER, Burcu; Fotoğraf-Arkeoloji İlişkisi ve Çağdaş Fotoğraf Sanatında Temsili, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir, 2007.

ÇERMELİ, Ahmet-ATABEY, Halil; Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi, C 1, Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara, 2002.

ÇİZEN, Engin; Türkiye’de Fotoğraf, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.

ÇOLAK, Orhan; “19. Yüzyılda Osmanlı Mekteplerinde Fotoğrafçılık Eğitimi”, Sultan II. Abdülhamit ve Dönemi Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı, İstanbul, 2018, s. 1-17.

DEMİR, Şerif; “XIX. Yüzyıl Osmanlı Eğitim Sisteminde Yaşanan Değişim”, Tarihî Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, S 13, 2015, s. 435-447.

DEMİRCİOĞLU, İsmail-DEMİRCİOĞLU, Ebru-GENÇ, İnanç; “Jandarma Alay Mektepleri Öğretim Programları” Miras ve Değişim: Osmanlıdan Cumhuriyet’e Jandarma, ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara, s. 117-125.

DEMİRCİOĞLU, İsmail-DEMİRCİOĞLU, Ebru-YILMAZ, Duygu; “1937 Jandarma Subay Sınıfı Müfredat Programı’nın Değerlendirilmesi”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, C 9, S 2, 2020, s. 291-316.

DEMİREL, Fatih; “Osmanlı Devleti’nde Jandarma Eğitimi: Selânik Vilayeti Jandarma Mektepleri”, Miras ve Değişim: Osmanlıdan Cumhuriyet’e Jandarma, ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara, s. 185-204.

ERGÜN, Mustafa-DUMAN, Tayyip; “19. Yüzyılda Osmanlı Askerî Okullarının Ders Programları ve Ders Kitapları”, Yeni Türkiye Dergisi, S 7, 1996, s. 494-511.

EROL, Oğuz-ÖNER, Ertuğ; Fiziki Coğrafyada Hava Fotoğrafları, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2011.

ESEN, Seyfettin; “Jandarma Subay Ttb. ve Astsb. Okulunun 1962-1963 Eğitim ve Öğretim Yılı”, Jandarma Dergisi, S 25-26, Mart-Ağustos 1963, s. 12-17.

ESER, Gülşah; Mektebi Harbiyenin Türkiye’de Modern Bilimlerin Gelişmesindeki Yeri (1834-1876), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005.

Haber Aracı Olarak Fotoğraf; ed. Şebnem Soygüder Baturlar, Kriter Yayınları, İstanbul, 2019.

IŞIK, Hüseyin; “Hava Fotoğrafçılığı”, Jandarma Dergisi, S 24, Aralık 1962, s. 46-47.

IŞIK, Hüseyin; “Kriminal Tahkikat Bürolarından Daha İyi Yararlanmalıyız”, Jandarma Dergisi, S 53, Aralık 1972, s. 16-23.

Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1975.

Jandarma Meslek Okulunda J Erbaşlarına Okutulan Derslerin Müfredat Programı; Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara, 1937.

Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı; Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara, 1937.

“Jandarmanın Tarihî Gelişimi”, Jandarma Dergisi, S 76, s. 4-17.

KARCI, Erol; “Üsküp Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi (1904-1909)”, Miras ve Değişim: Osmanlıdan Cumhuriyet’e Jandarma, ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd. Berikan Yayınevi, Ankara, s. 127-146.

MALKOÇ, Sıtkı; “Fotoğrafçılık Tekniği”, Jandarma Dergisi, S 53, Aralık 1972, s. 24-35.

NICKELL, Joe; Camera Clues: A Handbook for Photographic Investigation, University Press of Kentucky, 1994.

NUHOĞLU, Hidayet-ÇOLAK, Orhan/a; “Osmanlıda Fotoğrafçılık”, C 19, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 933-943.

NUHOĞLU, Hidayet-ÇOLAK, Orhan/b; “Osmanlıya Fotoğrafın Girişi”, Sultan II. Abdülhamit Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ Yayınları, İstanbul, 2007, s. 18-29.

OKÇABOL, Derviş; Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkıbasım, Ankara, 2016.

OZANALP, Osman; Kaza Jandarma Komutanı ve Ödevleri, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara, 1937.

ÖĞÜNÇ, Gökhan İbrahim; “Türkiye’de Adli Bilim Kurumları”, Türkiye’de İç Güvenlik Yönetimi, ed. Ozan Zengin-Tekin Avaner, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020, s. 73-128.

ÖNEN, Fatih; Osmanlı Devleti’nde Fotoğrafçılığın Gelişimi ve Fotoğrafın Tarihsel Kaynak Değeri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2016.

ÖZENDES, Engin; Osmanlı İmparatorluğu’nda Fotoğrafçılık, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 2013.

ÖZGÜN, Necdet-YAVAN, Selami; “Kriminal Tahkikat Büroları”, Jandarma Dergisi, S 40, Haziran 1968, s. 19-24.

ÖZTUNCAY, Bahattin; Dersaadet’in Fotoğrafçıları 19. Yüzyıl İstanbul’unda Fotoğraf: Öncüler, Stüdyolar, Sanatçılar, Koç Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2004.

ROSENBLUM Naomi; World History of The Photo, Abbeville Press, London, 1997.

SAKAOĞLU, Necdet; Bu Mülkün Sultanları, 36 Osmanlı Padişahı, Oğlak Yayınları, İstanbul, 2012.

SİYEZ, Ali; “Kriminal Daire Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri”, Jandarma Dergisi, S 81, Ağustos 1997, s. 22-27.

TEMİZ, Ahmet, “Jandarma Okullarında Eğitim ve Öğretim”, Jandarma Dergisi, S 74, Aralık 1992, s. 46-55.

TONGUR, Hikmet; Türkiye’de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkıbasım, Ankara, 2016.

TÖRELİ, Türkmen; Osmanlı Jandarmasının Mesleki ve Askerî Terbiyesi, Hiper Yayın, İstanbul, 2020.

ÜLGER, Mehmet; “Jandarma Okullar Komutanlığının Kriminal Alanındaki Atılımları”, Jandarma Dergisi, S 75, Temmuz 1993, s. 33-34.

ÜRETEN, Metin; Osmanlı Madalyaları ve Nişanları, Kansu Matbaası, İstanbul, 2001.

YAKITAL, Emin; “Bahriye Mektebi”, C 4, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1991, s. 509-511.

YILDIRIM, Ali-ŞİMŞEK, Hasan; Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15.12.2020)

<https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/egitim-sube> (Erişim tarihi: 10.01.2021)

<https://www.jandarma.gov.tr/kriminal> (Erişim tarihi: 10.01.2021)

[https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/ laboratuvari](https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/laboratuvari) (Erişim tarihi: 18.02.2021)

<https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/mevzuatlar> (Erişim tarihi; 18.02.2021)

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1861.pdf> (Erişim tarihi; 31.05.2021)

<https://www.gizemaydogan.com/objektifte-gizlenen-deliller-olay-yeri-inceleme-uzmanligi/>(Erişim tarihi; 18.02.2021)

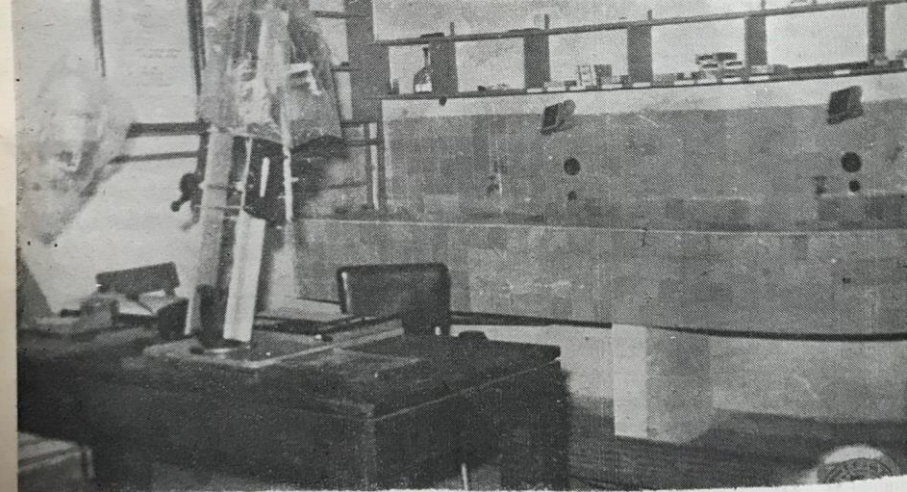

EKLER

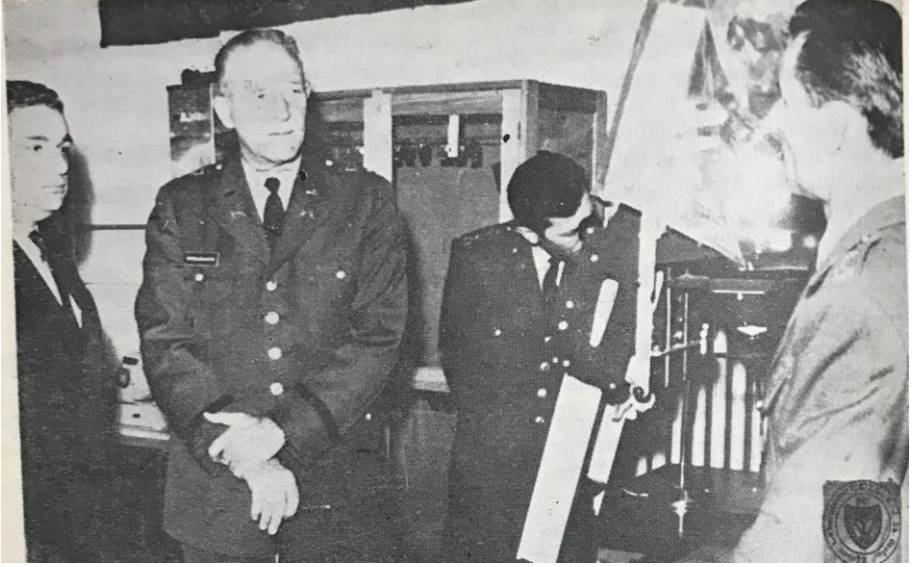
EK-A: Jandarma Subay Okulunda Fotoğrafçılık Dersi, 1937 (İsmail Demircioğlu, vd.; “1937 Jandarma Subay Sınıfı Müfredat Programı’nın Değerlendirilmesi”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, s. 316.)

EK-B: Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulu Fotoğraf Stüdyosu ve Laboratuvarı, 1963 (Jandarma Dergisi; S 25-26, Mart-Ağustos 1963.)

EK-C: Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulu Fotoğraf Stüdyosu ve Laboratuvarı, 1963 (Jandarma Dergisi; S 25-26, Mart-Ağustos 1963.)

EK-Ç: Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulu Kriminoloji Laboratuvarı, 1969 (Jandarma Dergisi; S 44, 14 Haziran 1969.)

EK-D: Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulu Foto-Film Atölyesi, 1969 (Jandarma Dergisi; S 44, 14 Haziran 1969.)

EK-E: Jandarma Olay Yeri İnceleme.
(<https://www.gizemaydogan.com/objektifte-gizlenen-deliller-olay-yeri-inceleme-uzmanligi/18.02.2021>)

Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi (ATAD), Yıl 2021, Sayı 33:1-35